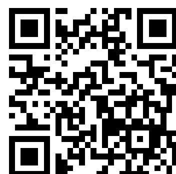
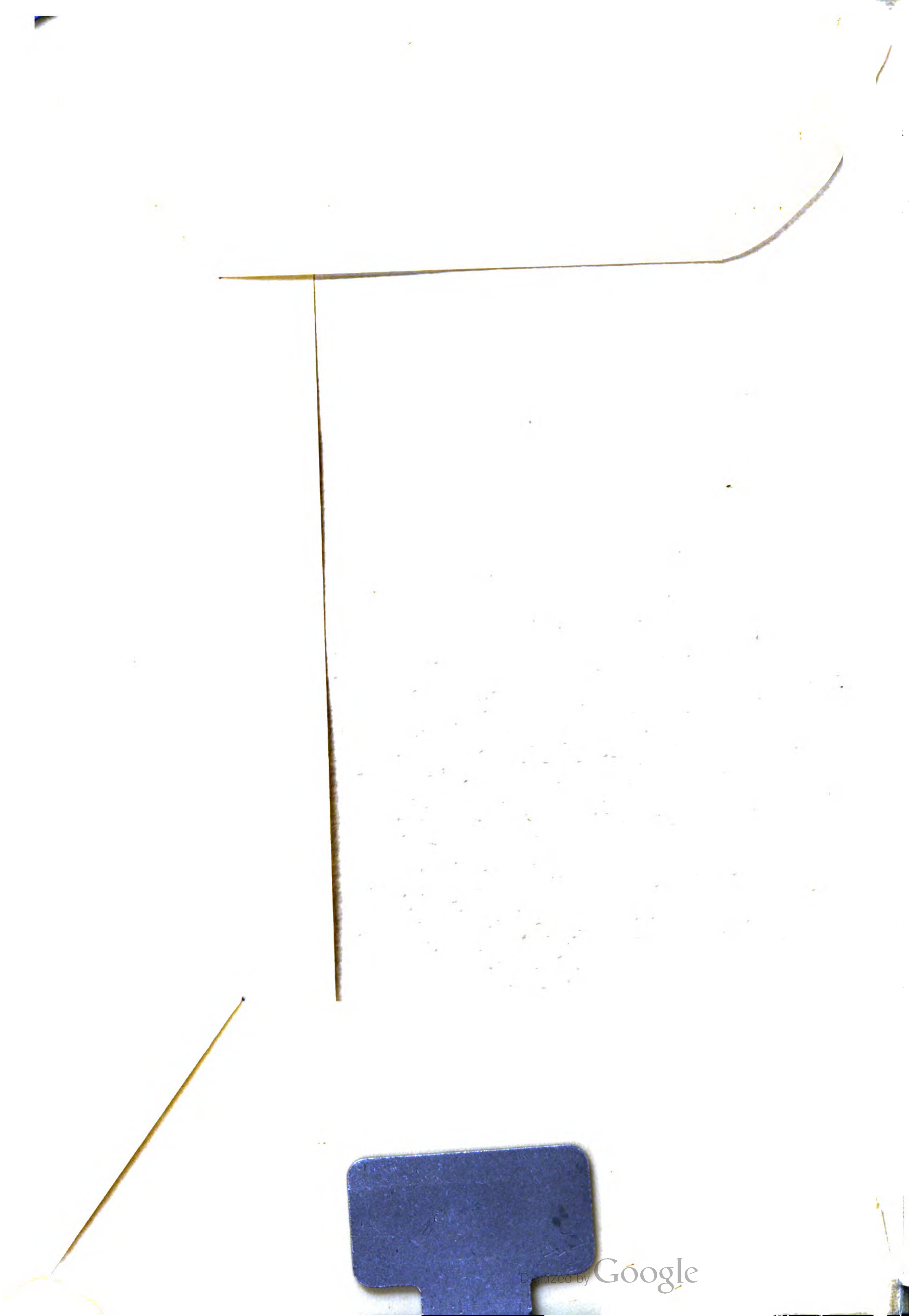

HISTORIA PERSECVTIONVM AFRICE

Per Geisericum & Hunericum vādalorū reges cū succincte tū luculenter sex partialibus libris a beato Victore vticēsi epo descripta.

Venales reperiuntur in vico Sancti Iacobi Sub Leone Argenteo

¶ Honorando in Christo patri Guillermo Paruo doctori theologo & regio cōfessori meritissimo Ioānes paruus bibliopola. S.

NOn fato aut fortune cōcedendū est ꝓbatissime pater: si francorū reges Christianissimos tā sacro noīe insigniuerit nō mō antiqtas / sed & pñtia secula. Cui⁹ rei rōtionē reddere si conaremur nō liceret ꝑfecto verbis cōseqtū ꝑpter sūmā religionis obseruantiā/tū ꝑpter christiani noīs tuitionē. quo vtroqꝫ fidei defēsiōis gñe/quātū frācī regni felici sceptro moderatores abūdauerint: exēpla potius q̄ verba demōstrāt. Verū vt ceteros ꝓtereā qd de nr̄e tempestatis Lodouico duodecimo rege sp̄ inuicto referre possē qui toti orbi agnit⁹ ē ꝑsidiū christianitatis. cui⁹ impñentia nō ob innumeros iparesqꝫ triūphos/nō ob ingētes militū copias/ inuictasqꝫ tū pedditū tū eqtū acies/ingeniū multiplex/ hactenusqꝫ inuisā tolerantiā meminerim⁹: sed ob id maxie ꝙ sapiētū sit viroꝝ emporiū. quoꝝ decretis & cōsilio populos in pace gubernat/regū aīos conciliat/ hostib⁹ terrorē incutit/superbis resistit/& humilibus gratiā impartitur. Sed quorsū hec inqes? quo hec tandē euadūt? Huc profecto qa cū tu pastor eius sis q christianissim⁹ christianissimas oues regere debet: vos libēter visuros nullus ābiget eā historiā/q̄ & pastores & oues Christo dn̄o fidissimas in maximis afflictionū cōcussionib⁹ refert. quā sanct⁹ vir beatus victor vticēsis ep̄us texuit: vir inq̄ oī nō sciētia mō sed & virtute ꝑditus. Vbi apte dilucide ac manifeste īsinuat qb⁹ calamitatib⁹/laborib⁹/curis/periculis/erūnis & passionibus/sese debeat fidelis pastor ꝓ grege cōseruādo fouēdo & tutādo exponere: clarissimorū africe antistitū fretus exēplo. In quos quanta inhumanitate quāta rabie quāta insania demētia & furore seuierint Geisericus & Hunericus immanissimi vandalorū hunorūqꝫ principes cū i africā irrupissēt vt oues a pastorib⁹ alienarēt (eas luporū iustar / deuorātes). hisce sex partialib⁹ libris luculenter descripsit. Quos cū nusq̄ alias visos nuper inter curie anfractus lectitasses/ charitatis stimulo incitatus/ vt tā clarorū virorū opera/que tot iā labētibus annis (vt tua ipsius vtar oratione) delituerūt/in lucē ederētur. & quod edax ferme vetustas cōsumpsit solerti reformaretur indagine procurasti/ad nos exēplaria mittēs vt nostris caracterib⁹ excuderetur. Ea arbitror ratione cōmonitus vt sicut nobis est cognominis cōmunicatio: ita etiā sit circa idem

opus laboris participatio. & vt perspecta huius operis editione: reliqua circa que versaris sanctorum opera / in lucē prodeant. Inter que esse intelleximus Seuerū sulpiciū Gregoriū turonēsem Odonē cluniacensem Fortunatū pictauēsem: & nō nulla alia q̄ in dies p quiris vigilātissime. Que oia si sub tui numinis tutela calchographorum formulis fuerint demādata: afferent nō mediocrē eruditis viris & delectū & eruditionē. Iube mihi in futurū quecūq; voles: & me no tuorum cudendorū librorū cumulis onera. Sed ne epistole limites excedere videar. Vale & viue felix.

¶ Index seu tabula eorū que presenti continentur volumine.

¶ Capita primi libri.

Secundi libri capita.

Tertii libri capita.

Quarti libri caput.

Quinti libri caput.

Sexti & vltimi libri materia.

Tabule finis.

Historie psecutionis africe prouincie tempore Geiserici et Hunerici Vādalorū regum scriptore beato Victore epo patrie vticēsis Liber primus.

Prologus.

Quondam veteres ob studiū sapientie enucleare atq3 sciscitari assidue minime desistebāt: que forte/ vel qualia prospere/ vel secus/ prouinciis/ locis aut regionibus/ euenissent. in quib9 exacuētes stilum ingenii sui: redolēte magisterii flore ignaris historie calatos offerrent: gratuito munere propinatos. dabantq3 operā vt nequaq̄ lateret in totū: quod in parte fuerat gestum. Sed illi fastu mūdialis amoris inflati gloriam elationis sue longe lateq3 gestiebāt laudabiliter diffamari. At vero venerabilitas studii tui historiam texere iubēs ignis similitudinē feruore dispari pari tamē amore. Et illi vt laudarentur in seculo ipe vt pclarus appareas in futuro/et dicas in domino laudabitur anima mea / audiant mansueti et letētur. Poteris inquis (vt voles). quia omne datum optimū et omne datum perfectū celitus accepisti: eruditus a tanto pontifice/totoq3 laudis genere pdicando/beato diacono. cuius vt astra lucentia extant q̄ plurima catholici dogmatis monimenta dictorū. et sat est tibi: vti equipares doctrinam doctoris. quia satis est discipulo vt sit quomodo magister eius. Alium video Timotheum a cunabulis ecclesie sacris literis eruditū/ necnō inter alios sublimē atq3 expeditum lucam/arte medicum/ apostoli Pauli gentium doctoris discipulum. Ego iubentis imperio obedientie ceruicem submittens: que obuenerūt in partib9 africanis debaccantib9 arrianis/ sensim breuiterq3 indicare tētabo & quasi rusticus opari9 defatigās vlnas/aurū colligam de antris occultis: speciem vero adhuc sordidantē atq3 confusam nō cunctabor artificis iudicio igni examinandā contradere qui monetarios possit solidos efformare.

Diacon9.

Timotheus.

Lucas.

Paulus.

Persecutionum Africe.

Incipit liber Primus. cap. primum.

Exagesimus nunc (vt clarum est) agitur ann⁹ quo populus ille crudelis ac seuus Vādalorū: gentis africe miserabiles attigit fines / transuadans facili transitu p angustias maris / quo inter hispaniā africāq͂ equor hoc magnum spaciosum bissenis milib⁹ angusto limite se coarctauit. Trāsiens igitur quātitas vniuersa / calliditate Geiserici ducis vt famā sue terribilē faceret gentis: illico statuit omnē multitudinem numerari vsq͂ ad illā diē quā huic luci vterus ꝓfuderat vētris. Qui repti sunt senes / paruuli / serui vel domini octoginta milia numerati. Que opinio diuulgata vsq͂ in hodiernum anceps gentib⁹ / armatorum tātus numerus estimatur: cum sit nunc exiguus & infirmus. Inueniētes igitur pacatā quietāq͂ ꝓuinciā: speciositatē totius terre florentis / quaqua versum impietatis agminib⁹ impetebant. deuastando depopulabantur: incendio atq͂ homicidiis totum exterminātes. sed nec arbustis fructiferis oīmode parcebāt: ne forte quos antra montium / aut ꝑrupta terrarum / vel seclusa queq͂ occultauerant / post eorum transitum illis pabulis nutrirētur. Et sic eadē atq͂ iterum tali crudelitate furentib⁹: ab eorum cōtagione nullus remansit locus imunis. ꝓserti in ecclesiis / basilicisq͂ sanctorum / cimiteriis / vel monasteriis / scelerati⁹ seuiebāt: vt maiorib⁹ incēdiis domos orationis magis q̄ vrbes cunctaq͂ oppida concremarent. vbi forte venerabilis aule clausas repererant portas / certatim ictibus dextralium aditum reserabant. vt recte tunc diceretur. Quasi in silua lignorum securibus consciderunt ianuas eius in idipm: in securi / & ascia deiecerunt eam. Incēderunt igni sanctuarium tuum in terra: polluerunt tabernaculum nois tui. Quāti ab eis & preclari pontifices / & nobiles sacerdotes / diuersis generibns penarum extincti sunt: vt traderent si quid auri /

Geiseric⁹

vel argenti proprium vel ecclesiasticum haberet: Et dum (que erant) vrgentibus penis facilius ederentur: iterum crudelibus tormẽtis oblatores vrgebant/autumãtes quã dã partẽ non totam oblatam. Et q̃to plus dabatur/tãto amplius quępiam habere credebant. Alii palorũ vectib⁹ ora reserãtes fetidũ cœnũ ob confessionẽ pecunie faucibus ingerebant. Nonnullos in frontibus & tibiis neruis remugientibus torquendo cruciabant. Plerisq̧ aquam marinam/aliis acetum/amurcã/liquamenq̧/ & alia multa crudelia/ tanq̃ vtribus imbutis: ore apposito/ sine misericordia porrigebãt. Nõ infirmior sexus/nõ considera tio nobilitatis/non reuerentia sacerdotalis/crudeles animos mitigabat. Sed quiimmo ibi exaggerabatur ira furoris/ vbi honorẽ conspexerant dignitatis. Quantis sacerdotibus quantisq̧ illustribus onera ingentia vt came lis vel aliis generibus iumentorum imposuerunt: nequeo narrare. Quos stimulis ferreis ad ambulandum vrgebant quorum nonnulli sub fascibus miserabiliter aĩas emisere. Senilis maturitas/atq̧ veneranda canicies (q̃ cesariẽ capi tis vt lanã cãdidã dealbarat) nullã sibi misericordiã vẽdicabat. sed etiã paruulos ab vberib⁹ maternis rapiẽs barba r⁹ furor: insontẽ ĩfantiã allidebat ad terrã. Alii e regione pedes tenẽtes a meatu ꝓrsus naturali / vsq̧ ad arcẽ capitis dissipabãt: qñ tũc forte syon captiua cãtabat. Dixit inimic⁹ incẽdere se fines meos interficere infantes meos/ & paruulos meos elisurum ad terram. In edificiis nõnullis magnarum edium vel domorum / vbi ministerium ignis minus valuerat tectis admodum despicatis: pulchritudinem solo equabant. vt nunc antiqua illa speciositas ciuitatum nec quia fuerit prorsus appareat. Sed & vrbes quã plurime aut raris aut nullis habitatoribus incoluntur. Nã & hodie si qua supersunt snbinde desolabantur sicut in carthagine nũc theatra/ edẽ memorie/ & viam que ce

lestis vocabatur funditus deleuerũt. Et vt de necessariis loquar basilicam maiorẽ (vbi corpora sanctorũ martyrũ perpetue & felicitatis sepulta sunt) Celerine vel Scillitanorum & alias (quas nõ destruxerant) sue religioni licentia tyrannica mancipauerunt. Vbi vero munitiones alique videbantur / quas hostilitas barbarici furoris oppugnare nequiret. congregatis in circuitu castrorũ innumerabilibus turbis / gladiis feralibus cruciabãt vt putrefactis cadaueribus quos adire non poterant arcẽte murorũ defensione: corporum liquescentium enecarent fetore.

Perpetua Felicitas.

De sancto Pampinia & de sancto Mansueto Cap. ii

Quanti & q̃ numerosi ab eis cruciati sint sacerdotes: explicare quis poterit? Tunc enim & nostre ciuitatis venerabilis pampinias antistes / cãdentis ferri laminis totus adustus est corpore Similiter & Mansuetus iuricitanus in porta incensus est fornitana. Qua tẽpestate hypona obsessa est ciuitas / quã omni laude dignus beatus Augustinus librorũ multorũ confector pontifex gubernabat.

Pãpinias Mãsuet⁹. Hypona. Augustinus.

Hypona obsessa vbi sanctus Augustinus erat episcop⁹. Cap. iii

Hunc illud eloquentie quod libertim per oẽs cãpos ecclesie decurrebat ipso metu siccatum est flumen: atq; dulcedo suauitatis dulcius propinata / in amaritudinẽ absynthii versa est. vt dauiticũ preconiũ conueniret. Dum consisteret peccator aduersum me obmutui / & humiliatus sum / & silui a bonis vsq; ad illud tẽpus ducẽtos iã triginta & duos libros cõfecerat: exceptis innumerabilibus epistolis / vel expositione totius psalterii / & euangeliorũ atq; tractãtibus popularibus (quos greci omelias vocãt) quorũ numerũ cõprehendere satis impossibile ẽ. Quid multa? Post has truces

Carthago.

impietatis insanias/ipsam vrbē maximā Carthaginē Geisericus obtinuit & intrauit. & antiquam illam ingenuam ac nobilem libertatem: in seruitutem redegit. Nā senatorum & vrbis/non paruā multitudinē captiuauit: & inde proposuit decretum vt vnusquisq̧ auri/argenti/gemmarum/ vestimentorūq̧ preciosorū quodcūq̧ haberet: offerret. & ita in breuiauitas atq̧ paternas opes tali industria abstulit rapax. disponens quoq̧ singulas quascūq̧ prouincias: sibi iacenam abaritanam atq̧ getuliam & partem numidie reseruauit. Exercitui vero Eugetanā vel ꝓconsularem funiculo hereditatis diuisit. Valētiniano adhuc imperatore reliquas licet iā exterminatas prouincias defendente/ post cuius mortem totius africe ambitū obtinuit. Necnō & insulas maximas Sardinam/Siciliā/Corsicam/ Maioricā/Minoricam/ vel alias: multa superbia sibi consueta defendit. quarum vnam illarū idest Siciliam Obdoacro Italie regi post modū tributario iure cōcessit. Ex qua ei Obdoacer singulis q̄busq̧ tēporibus vt domino tributa dependit. aliquam tamen sibi reseruans partē. Preterea precipere nequaq̄ cūctatus vandalis: vt episcopos/atq̧ laicos nobiles/de suis ecclesiis & locis nudos penit⁹ aufugarēt. Quod etiā in plurimis factum ē. Multos enim episcopos/& laicos claros/ atq̧ honoratos viros seruos esse nouimus Vandalorum

Valētinianus. Obdoacer.

Sanctus Quoduult deus in exilium missus. Cap. iiii

Tunc vero memorate vrbis episcopū id ē carthaginis deo & hominibus manifestum nomine quoduultdeus & maximam turbā clericorum nauibus factis impositos nudos atq̧ expoliatos expelli precepit. quos de⁹ miseratione bonitatis sue prospera nauigatione Neapolim campanie ꝑducere dignatus est ciuitatem. Senatorū atq̧ honoratorū mult

Qd̄uult deus. Neapolis

tudinē primo exilio crudeli contriuit: postea trāsmarina in parte proiecit. Pulso nāq episcopo vt pfati sumus cū clero venerabili/illico ecclesiam noie restitutā in qua semper episcopi cōmanebant sue religioni mancipauit: atq vniuersas que intra muros fuerant ciuitatis cum suis diuitiis abstulit. sed etiā foris muros quascunq voluit occupauit / & precipue duas egregias & amplas sancti martiris Cypriani: vnam vbi sanguinem fudit/ aliam vbi eius corpus sepultum est/qui locus mappalia dicitur. Quis vero sustineat atq possit sine lachrimis recordari dum pciperet nostrorū corpora defūctorū sine solemnitate hymnorum cū silentio sepulture perduci? Addidit adhuc vt pars clericorum que remanserat/penali exitio traderetur. Et dum ista fierent qui supererant magni sacerdotes atq insignes viri memoratarū puinciarū (quas diuiserat Vādalis) cogitauerunt supplicandi gratia regē adire. Qui dū (vt moris est) ad maxilitanū littus exissent et quod ligula vulgi consuetudine vocitatur/ amissis iam ecclesiis & rebus occurrere visi sunt supplicantes: vt ad consolandum populū dei saltē habitādi facultas vandalis iā dñantibus cōcederetur. Quib⁹ dixit rex. decreui ego de noie & genere vestro nullū dimittere: & vos audetis talia postulare? Quos etiā vicino mari voluit eadē hora mergere / nisi a suis diu ne hoc faceret rogaretur. Recedentes illi tristicia & merore confecti ceperunt qualiter poterāt/& vbi poterāt/ ablatis ministris: diuina mysteria celebrare. Subinde autē crescente opibus regno: maior cepit & superbia propagari. ¶ Referam factum qd ipso gestum est tēpore. Fuit comes qdā Sebastianus familiaris illi⁹ gener comitis Bonefacii: acer consilio/& strēnuus in bello: cuius Geissericus sicut cōsilia necessaria habebat/ ita & psentiā formidabat. Cupiēs aūt illum extinguere/occasionē mortis de religione qsiuit. Cogitauit rex vt psentib⁹ epis atq

Cyprian⁹

Sebastianus. Bonefacius.

domesticis suis Sebastianum taliter cōueniret. Sebastiane inquit scio quia fideliter nobis adherere iurasti / cuius veritatē sacramēti / labores tui vigilantiaq̃ demōstrauit. sed vt nobis connexa semp iugisq̃ maneat amicicia tua: hoc placuit p̄sentibus sacerdotib⁹ nostris / vt eius efficiaris cultor religionis / quā & nos ipsi penitus veneramur. Cui Sebastianus rē inueniens mirā / multisq̃ necessariam: pro tp̄e acute respōdit. Queso domine rex vt nunc panis mūdissimus atq̃ similagineus afferatur. Qui (cū ignorasset Geisericus Sebastiani victoriā) illico iussit afferri. Apprehendens itaq̃ Sebastianus mundissimū panē ita affatus est. hic enim panis vt ad tantū decorē splendoris veniret & mense regie necessari⁹ haberetur: discussa spuria furfuris / ex massa similaginis conspersus per aquam transiuit / & ignē. Idcirco & aspectu clarus & esu suauis habetur. Ita & ego mola catholice matris cōmolitus / & cribro examinationis / & simila mūda purgat⁹: rigat⁹ sum aqua baptismatis / & igne sancti spiritus coctus. Et vt hic panis de furno: ita & ego pro officio sacramentorū diuinorum (artifice deo) dei de fonte mūdus ascendi. Sed fac si velis quod ipse propono. Iste panis confringatur in frustra / madidetur aqua / & iterū cōspgatur mittaturq̃ i furnū / si melior exierit / faciā q̄ hortaris. Quā ꝓpositionē Geiseric⁹ cū oib⁹ q̄ aderāt cū audisset: ita ligat⁹ ē vt soluere oino nō posset. Quē alio gn̄is argumēto postea bellicosū virū occidit. Et vt ad id redeam⁹ vn̄ digressi sum⁹ / terrēt p̄ceptis feralib⁹ vt i medio vādalorū nr̄i nullaten⁹ respirarēt: neq̃ vsquequaq̃ orādi aut immolādi cōcederetur gemētib⁹ locus / vt manifeste tūc ꝓphetie vaticinū cōpleretur. Nō est in hoc tp̄e princeps aut propheta aut dux neq̃ locus ad sacrificandū nomini tuo. Nā & diuerse calūnie nō deerāt quotidie etiā illis sacerdotib⁹ / q̄ in his regionib⁹ versabātur: q̄ regiones palatio tributa pēdebāt.

Pharao. Nabucho donosor. Holofer- nes.

Et si forsitan quispiam (vt moris est) dū dei populū admoueret Pharaoné/Nabuchodonosor/Holoferné aut aliquem similé noiasset: obiciebatur illi quod in persona regis ita dixisset:& statim exilio tradebatur.hoc enim tēpore persecutionis genus agebatur hic aperte/alibi occulte: vt piorū nomen talibus insidiis interiret.

Sanctos episcopos exilio relegatos. Cap.v

Vrbanus. Crescens Habet dm̄ Eustr Viciati⁹ brassa- Crtenus. Feconi⁹ Ielix. oannes.

QVa de re plurimos sacerdotum tunc nouimus relegatos:sicut vrbanū Girbensem. Crescentem Metropolitanum Aquitanie ciuitatis. qui centū preerat episcopis & viginti. Habetdeū Teudelensem Eustratium suffectanum/& tripolitanos duos Vicissabratenū & Creconiū Nicensem. Et adrumentine ciuitatis felicem episcopū ob hoc ꝙ suscepisset quendā Ioannem monachū transmarinū:sed & alios multos quos longū ē enarrare. Quibus tamen in exilio positis dum obitus obuenisset / non licebat eorū ciuitatibus alios ordinari. Inter hec tamē dei populus in fide consistens(vt examina apū cereas edificātia mansiones) crescendo mellefis fidei clauiculis firmabatur. vt compleretur illa sententia. Quanto magis affligebantur/tanto magis multiplicabantur: & inualescebant nimis. Post hec factū est supplicante Valentiniano augusto/Carthagtnensi ecclesie post lōgū silentiū desolationis episcopū ordinari:nomine deo gratias.

Valētinianus. Deogr̄as

Deo gratias episcopus Cap.vi.

CVius si nitatur quisꝙ que per illum dominus fecerit paulatim excurrere / ante incipient verba deficere/quam ille valeat aliquid explicare. Illo igitur episcopo constituto factum est peccatis vrgentibus/vt vrbem illā quondā nobilissimā atꝙ famatam quinto decimo regni sui anno Geisericus caperet romam. Et simul exinde regum multorū diuitias cum populis captiuauit. Que dum multitudo captiuorū afri

Roma.

canum attingeret littus diuidentibus Vandalis & mauris ingentē populi q̄titatē (vt moris est barbaris) mariti ab vxoribus & liberi a parentibus separabantur.

Vasa ecclesie ad redē ptionē captiuorum distraxit. ca. vii

Tatim sategit vir deo plenus et clarus/ vniuersa ministerii vasa aurea vel argentea distrahere: & libertatem de seruitute barbarica liberare. vt & coniugia federata manerent: & pignora genitoribus redderentur. Et quia loca nulla sufficiebant ad capiendam multitudinē tantam: basilicas duas nominatas & amplas Fausti & Varii cum lectulis atq͂ stramiibus deputauit.

Opus piissimi episcopi. Cap. viii

Ecernens per singulos dies quantū quis merito acciperet. & quia plerosq͂ māsio nauigii & crudelitas captiuitatis afflixerat: nō paruus numerus inter eos fuerat eorū quos ille antistes vt nutrix pia/ per momenta singula vice medici/ circuibat sequentibus cibis vt inspecta turba quod cuique opus esset illo presente daretur. Sed nec nocturnis horis ab hoc opere misericordie feriabatur. Sed (excurrēs per singulos sciscitans qualiter quisq͂ se haberet) ita se tradiderat huic oīno labori/ vt nec defessis membris nec aride iā senectuti parceret. Quo liuore arriani succensi/ dolis eum q̄plurimis voluerunt sepius enecare: quod credo preuidens dominus cito passerem suum de manibus accipitrum voluit liberare. Cuius exitum vrbis captiui planxerunt/ vt tunc se putarent magis tradi manibus barbarorū: quando ille perrexit ad celnm. functus est autē sacerdotio annis trib⁹: cuius amore & desiderio populus intētus poterat mēbra digni corporis rapere: nisi consilio prudenti dū pro more orationi vacatur/ nesciēte multitudine sepeliretur. Et q͂a tacendū semper nō est de impietatibus hereticorum/ nec

verecundũ poterit esse quod ad laudẽ facit patientis: ordinatur quidam sacerdotio nomine Thomas.

Ordinatur quidã sacerdotio noĩe Thomas. Cap.ix.

Thomas.

Homas ep̃s venerabilis/ dũ variis ab eis isidiis sepius arctaretur: quodã tp̃e venerabilẽ senẽ in publica facie cath. omos ceciderunt. Quod ille nõ ad opprobriũ sed ad mercedẽ cõputãs gl'ie sue in dño letabatur: vñ factũ est vt post obitũ carthaginis ep̃i eugitane/ & procõsulari prouincie/ ep̃os interdiceret ordinãdos. Quorũ erat numerus centum sexaginta quattuor. Qui paulatim deficientes nũc vel si ipsi supsunt tres tantũ esse videntur: Vincẽtius gigitanus/ Paulus sitmaritanus (vere merito & noie paulus) & alius Quintianus: qui nũc persecutionẽ fugiens apud Adessam macedonie ciuitatem cõmanet peregrin9. Sed etiã tũc martiria plurima fuisse probãtur. Cõfessorũ autẽ ingens & plurima multitudo (ex quibus aliquos narrare tentabo) erant tunc serui cuiusdem vandali (Fuit autem hic vandalus de illis quos milenarios vocant) Maturianus. Saturian9 & eorum duo germani. Erat & quedã cõserua eorũ egregia CHRISTI ancilla: noie Maxima: corpore simul corde decora. Et qa Maturianus armorũ factor erat & dño suo satis videbatur accept9/ & Maxima vniuerse domus dñabatur: credidit vandalus (vt fideles sibi magis memoratos famulos faceret) Maturianũ maximãq; coniugali consortio sociare.

Vincẽti9. Paulus. Quintianus. Adessa.

Maturianus. Saturianus. Maxima.

Nimis memorabile factum. Cap.x.

Aturianus adolescentulorũ secularium more cõiugium affectabat. Maximaq; iam deo sacrata humanas nuptias refutabat. At vbi ventũ est vt cubiculi adirẽt secreta silentia. Et Maturianus nesciens quid de eo decreuerat deus maritali fiducia quasi cum cõiuge cuperet pernoctare viuaci voce memo-

rata famula christi respõdit. Christo o Maturiane frater mẽbra mei corporis dedicaui:nec possum humanũ sortiri coniugiũ habẽs iam celeste3/et verũ spõsũ:sed dabo cõsi lium si velis poteris & ipse tibi prestare eum scilicet vt cui ego concupiui nubere delecteris/ipse seruire. Ita factũ est dño procurante/vt obediẽs virgini etiã adolescentie sue animã lucretur. nesciente igitur vandalo spiritalis secreti cõmercia compunctus atq3 mutat⁹ Maturian⁹/etiã suis fratribus persuasit: vt thesaurum quod iuenerat haberẽt vt pote germani cõmunẽ. Cõuersis itaq3 cum tribus fratribus suis dei quoq3 puella comitãte/nocte clam egredientes/ Tabraceno monasterio (cui preerat tũc nobis pastor Andreas) sociãtur. Illa vero haud procul monasteriũ incoluit puellarũ. Sciscitante igitur barbaro inquisitionibus et muneribus crebris/quod gestũ erat celari nõ potuit Inueniẽs itaq3 iã nõ sua sed Christi mãcipia/coniicit vinculis et variis tormẽtis dei famulos insectatur. Agens cũ eis nõ tm̃ vt pariter miscerẽtur:sed quod grauius est pro rebaptizationis ceno fidei sue ornamenta turbarẽt. puenit hoc ipsum vsq3 ad noticiã Geiserici regis:qui pcepit vt tãdiu torqrẽt donec illi⁹ succũberent voluntati. Iubet in modũ serrarũ fustes robustos veluti palmatos/cum stipitibus fieri/ q quatiẽtibus tergis nõ solũ ossa cõfringerẽt:sed etiã terebrantes aculei intrinsecus remanerent. qui dum sanguis efflueret dissipatis carnibus viscera nudarent. Sequenti die christo medicãte semper incolumes reddebantur. Hoc sepius et multo factũ est tempore vt nulla plagarum vestigia viderentur sctõ spũ semper curãte. Post hoc Maxima dura custodia cõpedeq3 crudeli extẽditur Cui cũ dei seruorũ visitantiũ nõ deesset frequẽtia: vidẽtib⁹ cũctis ingẽtiũ lignorũ putrescẽs soluta ẽ fortitudo. Miraculũ hoc et voce oĩm celebratur et nobis ad quẽ custodia ptinebat cũ sacramẽto testa⁹ est ita fuisse. At vbi

Andreas.

CHRISTVS.

vandalus virtutem neglexit cognoscere/ diuina cepit in domo eius vindicatrix ira crassari. Moritur ipse/ & filii simul familie atq; animalia quecunq; optima erant pariter intereunt. Remanens itaq; dña vidua marito/ filiis/ substantia destituta: seruos xpi cognato regis Sersaoni gratia muneris offert. Qui cum eos (vtpote oblatos) cũ gratulatione nimia suscepisset: filios vel domesticos ei⁹ sctõrum merito male cepit demon variis motibus agitare. Ex ordine illo cognat⁹ vt gestum erat suggerit regi: decernit statim rex cuidã gentili maurorũ (cui nomen erat Caps⁹) relegandos debere trãsmitti. Maximam namq; famulam Christi cõfusus & vict⁹ ꝓpria volũtate dimisit. Que nũc superest multarũ mater virginũ dei: nobis etiã nequaquã ignota. Peruenientes aũt traduntur memorato regi maurorũ cõmanenti in parte heremi que dicitur capra picta. Vidẽtes igitur Christi discipuli multa apud gẽtiles illicita sacrificiorũ genera: ceperunt predicatione & conuersatione sua/ ad cognitionẽ dei nostri/ barbaros iuitare. Et tali modo ingentem multitudinẽ gentiliũ barbarorum xpo dño lucrati sunt: vbi antea a nullo fama Christiani nominis fuerat nominata/ vel diuulgata. Tunc deinde cogitãt quid fieret vt ager incultus & ingraminatus/ vomere predicationis euãgelicũ susciperet semẽ: & hymbre sacri baptismatis rigaretur. Mittunt legatos. per itinera distenta deserti perueniunt tandem ad ciuitatẽ romanam. Rogatur episcopus vt presbyterũ & ministros credenti populo destinaret. Expletur gaudio ob id quod petebatur põtifex dei. Cõstruitur ecclesia. baptizatur simul multitudo maxima barbarorum: & de lupis grex fecundus multiplicatur agnorum. Hoc Geiseco relatione sua renunciat Capsus de qua re surgẽs inuidia / iubet famulos dei ligatis pedibus post terga currentiũ quadrigarũ/ inter spinosa loca siluarum pariter interire. vt ducta atq; reducta

Sersaon.

Capsus.

dumosis lignorũ aculeis innocẽtũ corpora carperẽtur ita eos ligans vt exitũ suũ inuicẽ preuiderent. Qui cũ vicino currentibus indomitis equis plangẽtibus mauris sese mutuo cõspicerẽt: vale sibi in augusto furore vnusquisq; ita dicebat. Frater ora pro me impleuit deus desideriũ nostrũ: taliter peruenitur ad regnum celorum.

Imitabile factum dei serui. Cap.xi.

Itaq; orando atq; psallendo (gaudentibus angelis) pias aĩas emisere: vbi vsq; in hodiernum diem non desinit ingentia mirabilia Iesus christus noster dñs operari. Nã nobis quondam beatus Faustinus burtinitanus/ eps attestatus est: cecam quandã mulierem illuminatã fuisse / vbi ipse aderat presens. Accenditur post hec aduersus dei ecclesiã Geyseric⁹ mittit Proculũ quendã in prouinciã reugitanã/ qui coarctaret ad tradendũ/ misteria diuina/ vel libros cũctos dñi sacerdotes vt primo armis nudaret: & ita facilius inermes hostis callidus captiuasset. Faustin⁹. Proculus

Cõtra illos qui sacras res iniq; psumũt. Cap.xii.

Qvis nõ posset cõdolere clamãtibus sacerdotibus? Ipsi rapaci manu cuncta depopulabãtur atq; de palliis altaris (proh nephas) camisias sibi & femoralia faciebãt. Qui tamen Proculus (huius rei executor) frustatim sibi comedens linguaʒ/ in breui turpissima consumptus est morte.

Sãctissimi Valeriani epi patiẽtia cũ fortitudine. Cap.xiii.

Tvnc ẽm sctũs Valerian⁹ habensse ciuitatis eps dũ viriliter sacramẽta diuina ne traderet dimicasset foris ciuitateʒ singularis iussus est pelli. Et ita pceptũ est vt null⁹ eũ neq; i domo/ neq; in agro/ admitteret habitare. Qui in strato publico multo tpe nud⁹ iacuit sub aere. Annos nat⁹ erat plures octogita. Quẽ nos indigni meruim⁹ salutare tali exilio: quodã Valerian⁹

tpe/paschalis solēnitas agebatur: & dum in quodā loco que reia vocitatur ob diē paschalis honoris / nri sibimet clausam eccliam reserarēt: cōperiūt arriani. Statim quidā presbiter eorū adiut noie cōgregatā armatorum manū/ ad expugnādā turbā innocētū accēdit. Introeūtes/ vaginati/arma corripiūt: alii quoqȝ tecta cōscēdūt/& per fenestras ecclie sagittas spargūt. Et tūc (forte audiēte & canēte populo dei) lector vnus pulpito sistēs alleluyaticū melos canebat: quo tpe sagitta iaculatus (cadente de manibꝰ codice) mortuus cecidit. Nā & alii q̄ plurimi sagittis et iaculis in medio crepidinis altaris ꝓbātur occisi. Nam qui gladiis tūc / interempti nō sunt: postea penis attriti regio iussu oēs necati sunt/presertim maturioris etatis. Alibi nāqȝ sicut in tumiruda contigit/Galbus/ Vicuamoe/ vel aliis in locis: tpe quo sacramēta dei populo porrigebantur. Introeūtes maximo cū furore corpꝰ christi & sanguinē pauimēto sparserunt & illud pollutis pedibꝰ calcauerunt. Ipso eñ Geysericꝰ p̄ceperat tpe (suadētibus epis suis) vt intra aulā suā filiorūqȝ suorū nō nisi arriani p diuersa ministeria ponerētur. Inter alios vētum est tunc ad Armogastē nrm Cuius cū diu ac sepius tibias torquendo tumētibꝰ cōstringerēt cordis: et frōtē in qua vexillū christꝰ sue fixerat crucis rugatā magis q̄ exaratā discidētes atqȝ mugiētes ostēderēt/nerui (vt fila aranearū) facto celū respiciente crepabant. At vbi tortores neruicas cordas diruptas esse viderunt/allatis crebrius fortioribꝰ cordis/atqȝ cabalinis: illo nichil aliud nisi christi nomē inuocāte / illa oīa vanescebāt sed & capite deorsum dū ad vnū pēderet pedē dormire (quasi sup lectuȝ plumis stratū) oībus videbatur. Quē cuȝ Theodericꝰ regis filius qui eius dns erat/ penis nō valētibꝰ capite truncari iussisset: a suo ꝓhibetur iocūdo pbro dicēte sibi/poteris eū diuersis afflixiōibꝰ interficere. Nā si gladio pemeris icipiēt eū romani martyrē

Adiut. Geisericꝰ Armogastes. Theodoricus. Iocūdus.

predicare. Tunc Theoderic⁹ i bizagenam ꝓuinciam/ad fodiēdas eum cōdemnat scrobes. Postea (quasi ad maius dedecus) haud procul a Carthagine vbi ab omnibus videretur eum pastorem precepit esse vaccaruꝫ. Interim domino reuelante cum dormitionis sue ꝓximum cerneret diem: aduocat quēdam Felicem venerabilem christianū ꝓcuratorem dom⁹ filii regis (Armogastē vt apostolum venerabilē habebat) dixitqꝫ illi. Tempus mee resolutiōis aduenit/ obsecro te (per fidem quam vtriqꝫ tenemus) vt sub hac ilice (que arbor est) me sepelire digneris: redditurus deo nostro nisi feceris rationem. Non ꝙ ille curaret vbi aut qualiter suum sepeliretur corpus: sed vt illud demonstraretur quod seruo suo reuelauerat Christus Respondit felix & dixit: Absit a nobis confessor venerabilis. Sed sepeliam te in vna basilicarū/cū triūpho & gratia quā mereris. Cui beat⁹ Armogastes. Non. sed quod dixi facturus es. Ille timens dei hominē contristari: veraciter quod iusserat ꝓmisit se esse facturū. Statim intra paucissimos dies bone confessionis comes de hac vita migrauit. Felix festinauit sibi delegatum sub arbore sepulchrum fodere. cui cū intexte radices & solidate aride telluris moram facerent: & labore augeretur ne tardius sancti membra corporis humarentur. Tandē abscissis radicibus multo altius terram cauātes/conspiciunt sarcofagum splendidissimi marmoris preparatum: quale forte omnino nullus habuit regum. Sed nec quēdam Archinimū nomine Masculinū pretereo qui/cum multis insidiis premeretur (vt catholicā amitteret fidem) ipse eū rex postea blādiēdo affatibus iuuitabat: ꝓmittēs eum multis diuitiis cumulādū si voluntas ei⁹ auditum facilē cōmodasset. Qui cū fortis atqꝫ iuictus i fide maneret: Iubet eum subire sententiā capitalem. Ista tamen callidus occulte ꝑcipiens vt si in illa hora vibrātis gladii ꝑtimesceret ictū: magis eū occideret/

Felix.

Archinimus.

ne martyrem gloriosum fecisset. Si autē fortē in cōfessio ne conspiceret a gladio temperaret. sed ille vt colūna immobilis christo solidāte fortis effectus cōfessor reuertitur gloriosus. Et si martyrem Inuidus hostis noluit facere cōfessorem tamē non potuit violare.

Saturi fortissimum in Christo factum. Cap. xiiii.

Satur
Nouimus & alium ea tempestate noie Saturū qui cnm lucidū esset membrum ecclesie christi: et prauitē arrianorum libertate catholica frequenter argueret (fuit hic procurator domus hunerici) conuenitur accusāte Mauridano diacono/ quē humericus infaustus singulariter honorabat vt fieret satnrus arrianus. Promitūttur honores/ & diuitie multe si faceret preparārur supplicia dira/ si nollet. Hac opinione proposita: si regalibus iussis nō obediret prima discussione/ statim amissa domus/ substantia/ distractis omnibus mācipiis ac filiis/ vxor eius ipso presēte camelario ad cōiugium traderetur. Quod ille plenus deo magis vt velociter peruenisset impios prouocabat. Ob hanc causam/ vxor eius Inducias visa est ab his que exequebātur (nesciēte marito) petisse. Accessit ad maritū alia eua/ cōsilio magistrata: sed ille adā nō fuit qui illecebras vetite arboris poma contingeret/ quia nō Indigens sed Saturus vocabatur. Saturus ab vbertate domus dei/ et torrēte deliciarū eius potatus. Aduenit mulier ad locū vbi maritus singularis orabat: conscissis vestibus/ crineq3 soluto/ seq3 comitātibus filiis/ vnaq3 infantulū (qui tunc lactabatur) manibus gestiens quē nescit proiiciens ad pedes mariti: etiā ipsa suis genua complectitur vlnis/ sibilās vociferatione draconis. Miserere mei dulcissime/ simul & tui/ miserere cōmunib9 liberis: quos conspicis ipse. Non subiaceāt cōditioni seruili quos claros prosapia reddidit generis nostri. Non subiiciar ego Indigno & turpi cōiugio/ viuēte marito/ que

michi semp inter cœnas plaudebam de saturo meo. Cognoscit deus quia Inuitus facturus es hoc quod forte voluntarie aliq̄ti fecerunt. Cui ille illud sancti Iob respōdit. Iob
Tanq̄ vna ex insipientibus mulieribns loqueris / formidarem mulier si sola esset huius vite amara dulcedo. Artificio dyaboli coniunx ministraris. Si diligeres maritum/ nūq̄ ad secundam mortem attraheres ꝓprium virum. Detrahant filios separent vxorem / auferant substantiam dn̄i mei/ego securus de ꝓmissis verba tenebo. Si quis nō dimiserit vxorē/filios/agros/aut domū: meus nō poterit esse discipulus. Quid vltra? discedens mulier cōsiliis refutata/confortatus saturus/ad coronā discutitur & spoliatur/penis cōteritnr/mendicus dimittitur. Interdicitur ei ꝓdeūdi accessus/totū ei tulerūt: stollā tamē baptismatis auferre nō potuerūt. Post hec Geisericus ecclesiā Carthaginis claudi precepit: dissipatis atq̄ dispersis p̄ diuersa exiliorū loca (quia ep̄s non erat) p̄sbiteris & ministris quevix reserata est Zenone principe supplicante: p̄ patricium Seuerum. Et sic vniuersi ab exilio redierunt. Que vero in Hispania/in Italia/Dalmatica/Cāpania/Calabria/ Apulia/Sicilia/Sardinia/Bricies/Lucania/ Epironetus/ hellada gesserit: meli⁹ sibiipsi q̄ passi sunt miserabiliter lugendo narrabunt. Sed iā persecutionis nostre a Geiserico cum sublimiter tum crudeliter geste iste sit finis: Durauit autem in regno annis. xxxvii. et mensibus tribus. Zenon. Seuerus.

Explicit Liber Primus.

Incipit liber Secundus de hunerico sacrilego. Caput. Primum.

Mortuo igitur Geiserico hunericus nūdrius maior fili⁹ patri succedit. Qui in primordio regni (vt h₃ subtilitas barbarorū) cepit mitius & moderati⁹ agere: Et maxime circa religionē nostrā. vt etiam vbi ātea sub rege Geyserico predicatū fuerat ne Huneric⁹

spũales fierẽt conuẽtus: conuẽticula concurrerẽt popu- lorũ. Et ut se religiosum ostẽderet/sollicitus iubet esse re- quirendos hereticos manicheos. ex quibus multos icen- dit/plurimos autẽ destruxit nauibus transmarinis/quos penes om̃s manicheos sue religionis inuẽit. Et in pres bi- teros ꝑcipue & dyaconos arriane hereseos (vnde magis erubescens) amplius exarsit. De quibus repertus est vnus noie Clemẽtianus monachus/illorum scriptũ habens in femore: Manicheus discipulꝰ Christi iesu. Propter quod magis memoratus tyrannus ludebat in vno displicens. Quia cupiditate insatiabili vehementius Inhiabat/& ꝓ- uincias regni sui variis calumniis atq̃ indictionibus one- rabat: vt de illo precipue diceretnr: Rex egens redditibus magno est calumniatus. Dedit autem licentiam (zenone imperatore atq̃ placidia ꝑ edicta libri rogãtibus) vt Car thaginẽsis ecclesia sibi quẽ vellet episcopũ ordinasset: que iã viginti quattuor annos tali ornamẽto fuerat destituta Mittit ergo tunc ad ecclesiã Alexandrũ illustrem huiusce modi legationẽ ferentem: vt in ꝑsentia eius catholicꝰ po pulus dignũ sibi peteret sacerdotẽ: destinans quoq̃ ꝑ no tarium suum noie Iutarit edictũ quod publice legeretur: hunc cõtinens modum. Iussit nobis dñs dicere / quia im- parator zenon/& nobilissima Placidia/per Alexãdrum virum illustrẽ scripserunt/petentes vt ecclesia Carthagi- nis/religionis nostre ꝓprium epm̃ habeat. Hoc fieri pre cepit / atq̃ eis rescripsit / vel legatis ab eis directis dicere Iussit: vt sicut petierũt vobis epm/quẽ volueritis ordine- tis sub eo. Ita nostre religiõis epi qui apud Cõstãtinopo lim sũt/& per alias ꝓuincias oriẽtis/ex eius ꝑcepto liberũ arbitriũ habeãt i ecclesiis suis: quibꝰ voluerint linguis po pulos tractare/et legẽ Christianã colere. queãdnodũ vos hic vel i aliis ecc̃iis (q̃ in ꝓuinciis africe cõstitute sunt) li- berũ arbitriũ hẽatis/i ecc̃iis vestris missas agere vel tracta

Mani- chei. — Clemẽtia nus. — zenon. Placidia. — Alexãder. — Intarit.

re. Nã si hoc circa eos nõ fuerit reseruatũ: nõ tãtum ep̃us qui ordinat⁹ fuerit vel clerici sed et alii ep̃i. cũ clericis suis qui i africanis ꝓuinciis sunt Iubebũtur iter mauros mitti. Quod/ duꝫ edictũ nobis p̃ñtib⁹ quarto decimo kl' Iuniarũ vniuerse eccl'ie legeretur/ gemere cepim⁹ inusitãtes eo ꝙ insidiãtibus dolis malorũ esset futura ꝑsecutio preparata: & ita dixisse legato ꝓbamur. Si ita est iterpositis his cõditionibus ꝑiculosis eccl'ia ep̃m nõ delectatur habere. Gubernet eã Christus q̃ sꝑ dignat⁹ est gubernare. Quã suggestionẽ legat⁹ accipere neglexit. sil' & ꝑpl'us/ vt tunc fieret ait Ignis exarsit/ cui⁹ erat clamor Intollerabilis/ qui nulla posset rõne sedari. Ordiato itaq; ep̃o Eugenio viro sctõ deoq; accepto/ sublimis nata est leticia: & gaudiũ cumulatũ ẽ eccl'ie dei. Exultãs multitudo catholica sub barbara dñatiõe/ de ordinatiõe põtificis repati. Nã maxim⁹ numerus iuuenũ atq; adolescentularũ sibimet in cõmune gaudens/ attestabatur ꝙ nunq̃ vidisset episcopum in throno sedẽtem. Porro ille vir dei sacerdos Eugenius cepit per conuersatiõe bonorum operũ venerabilis & reuerendus haberi/ etiã ab eis qui foris sunt: & ita esse oĩbus gratus vt (si fas esset) animam suam pro eisdem vniuersis ponere delactaretur. Elemosinas quoq; tales per eũ dñs dignatus facere est,/ vt incredibile videbatur/ tanta eum impẽdere: vbi ecclesia (totũ barbaris tenẽtibus) nec vnius nummi habere agnosceretur facultatẽ. Humilitatẽ i illo/ charitatẽ/ pietatẽ/ diuinitus cõdonatã: si quisq̃ incipit nõ poterit explicare. Pecunia apud eũ nunq̃ mansisse probatur: nisi forte tali hora offerretur quando sol diei explicãs cursum/ nocturnis tenebris ordineꝫ daret & locum Tantum reseruabat q̃tum diei sufficeret nõ q̃tum cupiditas expetisset: deo nostro quotidie Ingentia & maiora donante. Sed cum fama eius esset vbiq; celebris & manifesta/ ceperunt exinde Arrianorum episcopi inuidia Eugeni⁹.

graui toqueri: quotidianis & precipue cyrileis eum ca-
lumniis insectantes. Quid plura? Suggerunt regi de illo:
vt suo nequaquam insideret throno/neq; ad dei popu-
lũ verbũ faceret cõsuetũ. Deinde quoq; mares vel femi-
nas in habitu barbaro incedẽtes / in ecclesia cõspicere p-
hiberet. Ille rñdit vt decuit. Domus dei omnibus patet in
trantes nullus poterit expellere: maxime quia ingens fue
rat multitudo nostrorum catholicorum/in habitu illorũ
incedentiũ/ob hoc q domui regie seruiebant.

Impium iussum hunerici. Cap. ii.

AT vbi ab homine dei tale respõsum accepit/ sta
tuit in portis ecclesie collocari tortores: qui vi-
dentes feminã/ vel masculũ in specie sue gentis
ambulãtem/illico palis minoribus dentatis iactis in capi-
te/ crinibusq; in eisdem collocatis / ac vehementius strin-
gẽtes simul cũ capillis oẽm pelliculã capitis auferrẽt. Nõ
nulli dũ hec fierẽt oculos amiserũt statim. Alii ipso dolo-
re defuncti. Mulieres vero post hãc penã capitibus pelle
nudatis/ precone preeunte / per plateas ad ostensionem
totius ciuitatis ducebantur. Quod sibi (que patiebantur)
lucrum maximũ cõputabant. Quorũ nos plurimos no-
uimus: nescimus tamẽ aliquẽ eorũ/etiã penis vrgentib9/
a recto itinere destitisse. At vbi isto fidelez modo ifringe
re nõ valuit vllũ: cogitat vt nostre religionis homines in
aula eius constituti/ neq; annonas/ neq; stipendia solita
peterent. Addidit quoq; & laboribus eos cõterere rusti-
canis: dirigit viros ingenuos/& admodum delicatos/ ad
campũ vticensem: vt sub ardentis solis incendio/cespites
messiũ desecarant. Vbi oẽs cũ gaudio pergentes/in domi
no letabãtur. In quorũ cõtubernio quidã fuit aridam ha
bens manũ: que per annos q̃ plurimos nullũ ei prestite-
rat obsequiũ: qui cũ veraciter excusaret se operari nõ pos
se: magis violenter iussus est pergere. Sed vbi ad locũ ven

tū est & presertim pro eo orando ingemuerūt oēs: pietate diuina/ illa arida incolumis cōfessoris restituta est manus. Hinc iam hunerici psecutio doloris/ atq3 pturitionis nostre sumpsit initiū. Ipse autē qui sese iādudum bene omibus ostēderat/ desiderās post obitu3 suum/ filiis (qđ non cōtingit) regnu3 statuere: Theodericū fratrē filiosq3 gētoniūq3 (fratris nichilominus filios) crudeliter cepit ise qui Quorū nullu3 dimitteret/ nisi ei mors desiderii sui voluntatē auferret. Primo sciens vxorem Theoderici astutam (credo ne forte maritū/ aut maiorē filiū quia prudēs videbatur/ & sapiens: cōsiliis acrioribus/ aduersus tyrannum armasset:) crimine iposito/ gladio eā interfici iubet. Postquā occiditur & ille fili⁹ magnus litteris institut⁹ cui secūdum cōstitutionem Geyserici regis (eo q maior omibus esset) regnū inter nepotes potissimū debebatur Accenditur adhuc crudelius aliquid perpetrare. Theodericus.

Iniustissimū & impiissimū Factū. Capitulū. iii.

Astante vulgo i media ciuitate p gradibus platee noue/ epm (sue religiōis noie Iocundū) quē priarchā vocitabāt: pcepit incēdio cōcremari. Ob hoc q i domo Theoderici germani regis acceptissim⁹ habebatur: cuius forte/ suffragio memorata domus regnū poterat obtinere: in quo impietatis scelere futurū nobis adesse pspexissimus malū: aientes inuicem singuli nobis Qui ē suo ita crudelis effectus ē sacerdote/ quādo nostre religioni vel nobis pciturus est iste? Tunc & gentonii maiorē filium (noie godagis) cum vxore/ absq3 solatio seruili aut ancille: crudeli exilio delegauit fratrē vero Theodericum post occisionem vxoris/ & filii/ nudum atq3 destitutū similiter relegauit Post cuius mortem (qui superat) infantulum/ duasq3 filias eius adultas/ impositas asinis/ longius affligendo piecit. Sed et comites q plurimos/ & nobiles gentis sue/ obiectionibus falsis insectans: ab ho- Iocūdus. Godagis Theodericus.

quod germanos facerent/alios incendit. Alios gladio In gulauit. Imitator existens Geyserici patris: qui sui fratris vxorem ligato pondere lapidum in Anisagā fluuium cir tensem fœtidum/ lactando dimersit. Et post necem matris etiā interfecit filios. Sed & mltos Geysercus pater moriens sacramento interposito cōmēdauerat: quos ille Immemor fidei/& sacramenti violator/diuisis penis/& incēdiis trucidauit. Nam Eldicium quē pater quōdā pre positum fecerat regni: Iam annosum/atq; veteranū/cum dedecore capite trūcauit: eiusq; vxorem/cum alia nomie Themaria/in medio ciuitatis incendit. Quarum corpo ra per vicos & plateas trahi mandauit: que tota die iacen tia (rogatus a suis episcopis) vix vespere sepeliri conces sit. Canuit namq; Eldici fratrem/qui ad ecclesiam eorum confugerat occidere non potuit: quem tamen in loco la trinarū obsceno conclusit multoq; eum ibi tpe degere sta tuit. Postea cum caprario quodem & rustico ad faciēdas scrobes vineis profuturas condamnauit. Quos etiā duo decies per annum.i. per singulos mēses flagellis crudeli bus dissipabat: vix modicum aque cibarioq; panis con cesso. Hoc per quinq; vel amplius perpessi sunt annos quibus hec supplicia sufficere poterāt ad eternam merce dem si catholici fuissent/& fidei sue merito memorata p ferrent. Sed ideo istud silere nequiuimus: vt impietas re gis & Iam in suis minime sileretur qui non solum episco pum suum iocundū vt superius demonstrauimus flam mis adussit: sed & psbiteros & diaconos suos.i. arrianos q̄ plurimos incēdit/sed isuper bestiis mancipauit. Ampu tatis igitur i breui oibus quos timebat & solidans sibi (vt putabat) regnum: quod breue fuerat & caducū/ex parte ociosus atq; securus vniuersa tela furoris In persecutiōes conuertit. Ante persecutionis tamē tempestatem multis preeuntibus visionibus & signis Imminēs demōstratum

Anisaga.
Eldicus.
Themaria
Canuit

uerat malum.

Visiones ante persecutionis tempora
vise a fratribus. Cap. iiii.

Am ferme ante biennium q̃ fieret: vidit quidē ecclesiam Fausti solito ornatu fulgentem. Et dū letaretur cādore tāti fulgoris/cereis quoq; fulgētibus/paliisq; ve laminū/ac lampadibus rutilantibus subito (ait) luminis illius concupiscibilis extinct⁹ est fulgor/ac tenebris succedeētib⁹/aduersarius naribus natus est fetor: omnisq; illa abbatuz turba expellentibus quibusdā ethiopib⁹ eiecta est foras. Ob hoc magis lamētandū q̄ eam in claritate pristina nequaq̃ viderit iterū restitutam. Nam visionē istam nobis presētib⁹ sctō retulit Eugenio. Vidit & quidē presbiter ipaz Fausti basilicā refertā turba Innumerabiliū populorū/& post paululū euacuātū & repletā mltitudine porcorū, atq; caprarū Item alius vidit areā triticeā vētilatiōi patam/granis adhuc ventilatoris iuditio necdum a palea separatis: & duz ingentis masse (licet cōfuse) magnitudinē miraretur/subito ecce turbo veniēs tempestatis soniuago flatu/cepit aduentū suū surgente puluere demonstrare. Cuius ipetu palea illa ois oino volauit remanētibus granis. Post hec venit quidez procerus splendido vultu/habituq; nitido fulgens/cepitq; grana vacua macilenta atq; similagini reproba purgādo proicere. Quediu examinās vix magnitudinem illius masse licet probate ad aceruū tamē perduxit exiguum. Item alius ait. Stabat quidem p̄celsus super mōtem domini Ziquensis dicitur ei clamabat dextra leuaq;. Migrate Migrate. Alius conspexit rubēte celo turbatas sulphureas nubes/que Ingentes ceperunt lapides iaculari. Qui lapides dum cecidissent in terram plus accendebantur & maioribus flammis ardebant: atq; intrantes in penetralia domorum quos inuenerant accendebant. ziquensis

Qui autē vidit ait cum se in quodā cubiculo abscōdisset miseratione diuina ad eum flamma nō potuitperuenire: reorvt illud propheticū cōpleretur. Claude hostiū tuum & absc ōdere aliquātulū/donec transeat ira dei.

Visio sancti Pauli. Cap. v.

Paulus

Idit et venerabilis Paulus eps arborem vsq3 ad celos ramis florētibus extensam: que etiā dilatatione sua omnē africam oppacabat. Et cum vniuersi eius magnitudine & speciositate gauderēt: ecce subito venit asinus (inquit) violētus qui defricās ceruicē suam sup robur radicū eius/inpulsu suo cum ingēti sonitu/illā mirabilē arborē elisit ad terrā.

Visio Quintiani episcopi. Cap. vi.

Quitian⁹

Ed Quintian⁹ venerabilis eps vidit se sup montem quēdam stare/de quo cōspiciebat gregem Innumerabiliū ouium: & in medio gregis due erant olle nimiū buliētes. Aderant autez ouiū occisores: quarū carnes ollis bulientibus demergebant. Et cum ita fieret omis illa magnitudo cōsumpta est gregis. Reor ego illas duas ollas Siccensem & Larāsem duas esse ciuitates in quibus multitudo prima fuerat cōgregata: & a quibus initium incēdium sumpsit. Aut hunericum regē & Cyrillum epm eius. Sed de multis visionibus (qa breuitati cōsulēdū fuit) hec dixisset sufficiat. Quid vltra: Censet primo tyrānus iussione terribili vt nemo in cuius palatio militaret / neq3 publicas ageret actiones/nisi sese arrianū fecisset. Quorum Ingens numerus vigore Inuito ne fidē perderet miliciā tēporalē abiecit: quos postea domibus omniq3 substātia expoliatos / in insulas siciliam & sardiniā relegauit. Quinetiā statuere per totā africā festinauit vt nostrorū eporum defunctorū fiscum sibi & substantiā vēdicaret. Qui autem defuncto succedere poterat nō ante ordinaretur / nisi fisco regali quingētos solidos

Huneric⁹
Cyrillus

obtulisset. Sed hoc edificium vbi construere visus est diabolus: statim illud destruere dignatus est Christus.

Auaricia Impii Principis Cap. vii.

Vggerunt ei domestici sui dicentes. Si istud firmauerit preceptio nostra/nostri in partib9 tracie & aliis regionibus cōstituti/peiora incipiēt pati. Precepit deinde sacras virgines congregari/dirigens vandalos cū sue gentis obstetricibus: ad inspiciēdum & contractandū (contra Ius verecūdie & pudoris) vbi nec matres aderāt/nec aliqua catholica matronarum. Quas torquētes graui suspendio/etq3 Ingentia pōdera pedib9 colligantes/laminasq3 ferreas ignitas dorso/ventri/mamillis/et lateribus/apponebant. Quibus inter supplicia dicebatur. Dicite quoniam epi vestri vobiscum concubunt/& clerici vestri. quarum acerbitate penarum plurimas tunc scimus extinctas. Alie q̄ remanserunt entibus arescentibus facte sunt curue. Nitebatur enī semitam Inuenire p cuius aditum publicam (sicut fecit) persecutionem faceret. Et ita faciēs nullo modo Inuestigare potuit quomodo Christi ecclesiam macularet. Christi

Tollerantiam fideliu m Et impietatem tyranni. Octauum Capi.

Vibus autē prosequar fluminib9 lachrimarū/quando epos/presbiteros/dyaconos/& alia ecclesie mēbra. i. quattuor milia nōgentos septuaginta sex/ad exilium heremi destinauit: Interquos erāt podagrici q̄ plurimi/alii per etatē annosam lumine tēporali priuati. In quorū erat numero btūs felix Abbiritanus eps habēs iā in epatu quadragita quattuor annos: qui paralisi morbo pcussus/nec sētiebat quicq̄ nec Felix.

penitus loquebatur. De quo nos maxime cogitantes qđ non possit iumēto portari/suggessim⁹: vt a suis rex peteretur/vt saltē eū prope moriturū Carthagini esse iussisset q̄ ad exilium nulla posset ratiōe perduci. Quibus ita fertur tyrānus cū furore dixisse. Si animali sedere nō potest: Iungātur boues indomiti qui eū colligatū funibus trahēdo ꝑducant vbi ego precepi. Quē extrāsuersiōne super burgonē vinctū quasi quoddā lignū trūctū/toto itinere portabamus. Congregātur vniuersi in Succēsem & larēsem ciuitatē vt illuc occurrentes mauri sibi traditos ad heremū ꝑduxissent. Supueniētes igitur comites duo subtilitate dānabili/blandis sermonibus cum dei cōfessoribus agere ceperunt. Quid vobis (inquiūt) videtur vt ita ꝑtinaces sitis & dn̄i nr̄i ꝑceptis minime optēperetis: qui esse poteritis in conspectu regis honorabiles/si eius festinetis facere volūtatem? Statim illis ingenti vociferatione clamātibus & dicētibus/Christiani sumus/catholici sum⁹ trinitatē/vnū deū/Inuiolabiliter cōfitemur. Includūtur grauiori sed adhuc latiori custodia/vbi nobis dabatur copia introeūdi & verbū admonitiōis fratribus faciēdi et diuina ministeria celebrādi. Ibi & Infantuli fuere q̄ plurimi/qui genitrices materno sequebātur affectu. Alie gaudentes/alie retrahentes. alie gaudebāt se martires peperisse. alie moliēdo diluuio rebaptizationis/nitebātur a cōfessione fidei reuocare: nullum tn̄ tunc blandimēta vicerunt/nec carnalis pietas aliqnem Inclinauit ad terram.

Factum sancte femine. Cap. ix.

Am quedā tunc q̄ fecerit anus breuiter referre delectat. Dū iter ageremus cū dei exercitu comitātes: & magis forte noctib⁹ ꝑmouim⁹ ꝑpter ardorem. Cōspicim⁹ mulierculā sacculū & alia vestimēta portantem/manu infantulum vnū tenentem/atq̄ his sermonib⁹ consolantem. Curre dn̄e meus/vides:

vniuersos sãctos/quomõ pergunt et festinant hilares ad coronã: quã nos cum icreparemus q importuna videretur aut viris (p sexu) iũgi/aut exercitui Christi sociari. Rñdit Benedicite/bñdicite etiã orate pro me/& pro isto nepote paruulo meo/quia (& si peccatrix) filia sum quõdã zurinane ciuitatis epi. Cui nos. Et quare ita abiecte ambulas/vel qua ratione de tam largo itenere huc pgere demõstraris: Que respõdit. Cũ hoc puulo seruo meo ad exiliũ pgo/ne inueniat eũ solum inimicus: & a via veritatis reuocet ad mortẽ. Ad hec verba repleti lachrimis nichil dicere valuimus/nisi vt voluntas fieret dei. Sed vbi aduersarius (q iam forte dicebat ptiar spolia/replebo aiam meã/interficiã gladio meo/dñabitur manus mea) nullũ potuit occupare: ingrit angusta & teterrima loca/i quorũ cõclauibus dei exercitũ coarctaret. Tũc eis etiam visitationis humane negata est cõsolatio. Puniũtur et custodes fustibus & grauiter affligũtur. Iactãtur cõfessores Christi supinuicẽ angustia coarctãte/vnus sup aliũ: vt agmiã locustarũ et vt pprie dicatur i grana pciosa frumẽtorũ. In q cõstipatiõe secedẽdi ad naturale officiũ nlla ratio sinebat loci/sed stercoris & vrine vrgente necessitate ibidẽ faciebãt vt ille tunc fetor & horror vniuersa penarũ genera superaret.

Sanctissimi episcopi Caritatem. Cap. x.

AD quos aliqñ dãdo ingẽtia munera mauris/dormientibus vãdalis/vix iam admissi sumus intrare. Qui introeũtes veluti in gurgite luti/vsq ad genua cepimus mergi. Illud tunc hieremie vidẽtes cõpletum Qui nutriti sunt in croceis/amplexati sunt stercora sua. Quid multa: Precepti sunt vndiq perstrepentibus mauris ad iter vbi destinati fuerant properare. Exeuntes itaq die dominica/linita habentes stercoribus vestimenta/facies/simul & capita: a mauris tamen crudeliter minabantur: hymnum cum exultatione decantantes dño

Hec est gloria in omnibus sanctis eius. Aderat enim tūc ibi beatus pontifex Cyprianus vn3ibilinēsis epus/consolator egregius/qui singulos pio & paterno fouebat affectu:non sine fluminibus currētium lachrimarum paratus p fratrib⁹ animā ponere & se vltroneū (si dimitteretur talibus passionib⁹) dare. qui totum qđ habuit egētib⁹ fratribus i illa tunc necessitate expēdit: querebat em̄ occasionē qualiter ꝯfessoribus sociaretur/ipo aīmo/& virtute confessor qui postea p multos agones & squalores carceris in exilio qđ desiderabat cum exultatione perrexit. Quāte & tunc multitudines de diuersis regionibus & ciuitatib⁹ ad visendos martires dei cōcurrerint populorū/testātur vie vel semite/agmina visentiū nequaq̄ capiētes. per vertices mōtium cōcurrente turba fidelium iestimabilis descenbat/cereos manibus gestans/suosq₃ infantulos vestigiis martirū proiiciēs. Ita voce clamabat. Quibus nos miseros relinquitis dum pergitis ad coronam? Qui hos baptizaturi sunt/puulos fonte aque perhennis? Qui nobis penitētie manus collaturi sūt/& recōciliatiōis indulgētiā obstrictos peccatorū vīculis soluturi? quia dictum est qđ cunq₃ solueritis super terram erit solutum & in celis. Qui nos solemnibus orationibus sepulturi sunt morientes? a quibus diuini sacrificii ritus exhibendus est ꝯsuetus? Vobiscum & nos libebat pergere (si liceret) vt tali modo filios a patribus nulla necessitas separaret. In his vocibus & laudibus nullus iam pergere admissus est consolatorum sed arctabatur multitudo ad currēdum. Vt vbi tunc mauis erat preparata/laboriosam caperemus mansionem. Qui cum senes deficerent/& alii forte & si iuuenes delicati/ceperunt primo hastilium cuspidibus ad currēdum & lapidibus tundi. vnde magis deficientes amplius lassabantur. Postea vero imperatum est mauris vt/eos qui ambulare non poterāt/ligatis pedibus velut ca-

dauer animalis mortui/traherent per dura & aspera lo-
ca : vbi primo vestimenta / postea singula membra car-
pebantur . quia per gladios acutos petrarum : hic caput
cōterebatur / alibi fundebantur latera/& ita inter trahē
tium manus spiritus exhalabant. Quorum numerū colli-
gere nec valuimus multitudine coercente. Extat tamē per
totum aggerem publicum vilis sepultura sanctorum/lo-
quentib9 tumulis. Reliqui habiliores ad solitudinis loca
puenisunt:in quibus collocati ad vescēdum ordeum vt iu
mēta accipiunt. Vbi etiā venenatorū animaliū atq; scor-
pionū tanta esse dicitur multitudo/vt ignorātibus incre
dibilis videatur:que solo flatu etiā procul positos veneni
virus infundat. Scropione autē percussum nullum dicūt
aliqn̄ euasisse. Quorū feritas virulēta vsq; ad presēs chri- Christo
sto defendēte nullum seruorū eius docetur nocuisset. S3
cum illi aluntur ordeacis granis postea & hoc ablatū est:
quasi non posset deus(qui pluerat patribus māna)pasce
re etiam tali exilio mancipatos. Cogitat acriora aduersus
ecclesiam dei: vt qui mēbra aliqua absciderat/laniādo per
deret corpus. Nam die ascensionis dn̄i legato Zenonis
Imperatoris(rege nō presente) legendum media ecclesia 3enon
episcopo Eugenio direxit preceptū:tali tenore scriptum
quod etiam veredariis currētibus destinauit. Rex huneri Huneric9
cus Vandalorū & Alanorū/vniuesis episcopis homou-
sianis. Non semel sed sepius constat esse prohibitū vt in
cōsortibus vandalorū sacerdotes vestri conuentus mini
me celebrarēt:nec sua seditione animas subuerterēt Chri-
stianas. Quā spernentes rem plurimi nūc sunt in repti cō
tra interdictū/missas in sortibus vandalorum facere:asse
rentes se integra3 regulam Christiane fidei tenere. Et qa
in prouiutiis a deo nobis concessis scandalum esse nolu-
mus:ideoq; dei prouidentia cum consensu sanctorū epi-
scoporū nostrorum / hoc nos statuisse cognoscite vt ad

diem kl. Ianuariarũ proxime futurarum/amissa omni for midinis excusatione/omẽs Carthagini veniatis: vt de ratione fidei cũ nostris venerabilibus episcopis possitis inire conflictũ vt & fidem humousianorũ quam defenditis diuersis scripturis ꝓprie approbetis quo possit agnosci si integrã fidem teneatis. Huius autẽ edicti tenorẽ vniuersis coepiscopis tuis ꝑ vniuersam africam constitutis direximus: data sub die tertio decimo kl. Iulias anno septimo hunerici. Cognoscentes igitur qui aderamꝰ simulqꜫ legẽtes contritũ est extemplo cor nostrũ/& contenebrati sũt oculi nostri. Et vere tunc dies festi nostri conuersi sunt in luctum/& cantica in lamẽtationem: dum edicti tenor indicaret future persecutionis furorem. Et presertim vbi dixit in prouinciis nobis a deo cõcessis/scandalum esse nouimus. Tractatum est quid fieret: nullum iuenit remediũ Imminẽs calamitas. Tũc sancto Eugenio rationabilis visa causa est/si cor barbarorũ molliretur suggerendo: si legẽda daretur tali textu epistola cõscripta. Quotiens anime vel vite eterne/ac fidei Christiane causa tractatur/intrepide (sicut regalis prouidentia compromisit) necesse est qđ competit suggeratur. Nuper potestas regia per vicarium notarium/paruitatem meam admonere dignata est: qui nobis merito religionis ac fidei precepta eius in ecclesia ꝑsente clero & plebe recensuit. Ex cuius tenore cognouimus ad oẽs coepiscopos preceptum regiũ similiter emanasse: vt die cõstituta pro disputatione fidei veniatur qđ nos venerabiliter accepisse suggessimus. Cui prefato notario humilitas mea suggessit debere etiam transmarinarum omnium partium qui nobiscum sunt/vna religione vel cõmuniõe cõsortes agnoscere. quia vbiqꜫ regno obtẽperant vniuersi: maxime ꝙ totius mundi sit causa/non specialis prouinciarum africanarum tantummodo. Et quia sancto responso suggerendum me promisi/oblatu-

rum:merito suppliciter precor magnificentiam tuam/vt ad domini & clementissimi regis aures memoratam suggestione3 perferre digneris quo eius clementia dignanter agnoscat nos disputatioñe legis/cu3 adiutorio dei nulla tenus declinare/vel fugere:sed sine vniuersitatis assensu nos non debere asserende fidei nostre causas assumere. Propter quod petimus vt benignitate (qua tantus est) & iusticia sapientie sue/dignetur annuere.

Data ab Eugenio episcopo ecclesie catholice. Carthaginensis. Capitulum.xi.

Ed cu3 suggestio hec a beato Eugenio offerretur/Ille qui iam conceperat doloré/vrgebatur vt iniquitatem grauius perturiret ita sancto Eugenio episcopo per Cubadum prepositũ regni sui mandasse videtur. Sub de michi vniuersum orbe3 terrarum/vt sub potestate mea totus mundus redigatur & facio euangelium quod dicis. Ad quod beatus Eugenius respõdit vt potuit. Quod ratioñe inquit non habet dici non debuit. Sic est hoc modo si dicatur homini vt p auras feratur/et volet/qđ moris non est humane nature. Dixi enim. Si nostram fidẽ/que vna & vera est fides/potestas regis agnoscere desiderat mittat ad amicos suos. Scribã & ego fratrib⁹ meis vt veniãt epi nostri/qui vobis nobiscum cõmunem/fidem nostram valeant demonstrare. Et precipue ecclesie romane que caput est omnium ecclesiarum. Ad hec Cubadus. Ergo tu & dominus meus rex similes estis? Eugenius episcopus dixit. Ego regi similis non sum sed dixi. Si veram cognoscere desiderat fidẽ scribat amicis suis / vt dirigant episcopos nostros catholicos:& ego scribã epis meis quia catholice fedei vniuerse

Eugenius Cubadus

vna est causa. Hoc agebat Eugenius non q deessent in africa/q aduersariorũ obiecta refellerẽt:sʒ vt illi venissent qui aliena ab eorũ dn̄atu/maiorẽ fiduciã libertatis habe rẽt/pariterqʒ oppressionis nostre calũniã vniuersis pp̄lis nũciarent. Ille aũt q nectebat dolos audire noluit ratiões agens argumentationibus crebris vt quoscũqʒ episcopo rũ audierat eruditos/variis insectationibus agitaret. Iam ad exilium vinianẽse secundum Donatianum/impositis centumquinquaginta fustibus miserat episcopos: nec nó & sub fetuleníe presidium virũ acutum. Tunc & venerabiles Mansuetuʒ Germanum/fusculum/ & multos alios:fustigauit. Dum hec geruntur Imperat vt nostre religionis illorum mẽsa nullum cõmunem haberent neqʒ cum catholicis omnino vescerẽtur. Que res non ipsis aliquod prestitit beneficium/sed nobis maximum contulit lucrum. Nam si sermo eorum (dicente Aapostolo) sicut cancer consueuit serpere: q̄tomagis cõmunis mensa ciborum potuit Inquinare: cum dicat idẽ apostolus cum nepharíis nec cibum habere cõmunẽ. Sed cũ ignis Iam persecutionis accẽderetur/& flamma infestantis vbiqʒ regis arderet: ostendit dn̄s noster miraculuʒ per seruum suum fidelem/quod preterie non debeo. Fuit in eadẽ ciuitate id est Carthagine/cecus quidẽ huius ciuitatis notissimus nomine felix.

Mãsuetus Germanᵘˢ Fusculus

Paulus

Felix

Quod in die sacro epyphaniarum apud antiquos baptismum fieret. Cap. xii.

Eugenius

Ic visitatur a domino/diciturqʒ ei nocte per visuʒ: fuge & vade ad seruum meũ Eugeniũ episcopũ/& dices ei/qa ego te ad eũ direxi. Et illa hora q̄ bn̄dixit fontẽ vt baptiʒẽt accedẽtes ad fidem/cotinget oclos tuos & aperiẽtur: & videbis lumẽ.

Qui cum tali visione cõmotus ē cogitat apud se quomo do assolet deludi p somnium: surgere noluit cecus sed cū iteruȝ mergeretur in somnio similiter vt ad Eugenium p̄geret compellitur. Rursum negligit. Tercioqȝ festinanter & grauiter increpatur. Excitat puerum qui ei solitus erat manum porrigere pergit veloci agilitate ad Fausti basilicā: orat/et veniēs cum ingentibꝰ lachrimis suggerit cuidā diacono nōie Peregrino vt eum ep̄o nunciaret/indicans se habere aliquod secreti genus intimādum. Audiēs ep̄s iussit hominē introire. Iam eñ ob celeritatem festinantis hymni nocturni per totā ecclesiam canēte populo increpabant Indicat cecus antistiti ordinē visionis sue dixitqȝ illi. Nō te dimittā nisi michi sicut a dn̄o meo iussꝰ es reddideris oc̄los meos. Cui Eugenius sanctus. Recede a me frater pc̄tōr sum & Indignus & sup omnes homines delinquentes/ vtpote qui & in hoc tēpore seruatus sum. Ille autem tenēs genua eius/aliud nō dicebat nisi illud quod iam dixerat: sicut iussum ē redde michi oc̄los meos. Attēdens quoqȝ Eugenius inuerecūdam crudelitatem & quia Iam tēpus vrgebat p̄git cum eo comitāte officio clericorum ad fontē: vbi flexis genibus cum ingēti gemitu/pulsans singultibus celum/crispātē benedixit aque fontem. Et cum cōpleta surrexisset oratione ita ceco respondit. Iā tibi dixi frater Felix/peccator homo ego sum: sed qui te dignatus est visitare/ prestet tibi secūdum fidem tuam & aperiat oculos tuos. simulqȝ vexillo crucis consignās oculos eius: statim cecus visum (dn̄o reddēte) recepit. Quem secum quousqȝ baptizaretur ibi detinuit. Ob hoc tantū miraculū populus excitatus/comprimere virum qui receperat lumē ceperūt fit postea manifestum ecclesie vniuerse. It ad altare cum Eugenio (sicut mos est) qui fuerat cecus sue salutis oblationē dn̄o redditurus: quam ep̄s accipiens altari imposuit. fit strepitus gaudio p̄uocante ine

Peregrinꝰ

Felix.

stimabilis populorum. Statim nūcius pergit ad tyrannū. Rapitur felix inquiritur ab eo quid factū sit/qualiterq; recipit lumē. Dixit ille ex ordine totū: dicuntq; arrianorum epi hoc Eugenius p maleficia fecit. Et quia oppressiōe cōfusi lumē non potuerūt nubilare/eo q Felix vniuerse ciuitati manifest⁹ esset et notus: tñ volebant eum (si fas eēt) necare/quomodo iudei suscitatū lazarū cupiebāt occidere. Appropinquabat iā futurus dies ille & calūniosus februariarū kl. ab eodē statut⁹. Cōueniunt nō solū vniuerse africe verū īsularū multarū epi/afflictiōe & merore cōfecti. Fit silētiū dieb⁹ multis/quousq; peritos quousq; & doctissimos viros interim separaret/calumniis appositis necandos.

Incenditur Sanctus Letus. Cap. xiiii.

Letus.

Iam vnum ex ipo choro doctorū noie Letum strēnuū atq; doctissimū viruʒ/post diuturnos carceris squalores incēdio cōcremauit: estimās q tali exēplo timorē icuteret reliquis & lesurā. Tandē venitur ad disputatiōis cōflictū: ad locum scʒ quē elegerant aduersarii. vitantes igitur uostri vociferationis tumult⁹ (ne forte postmodum arrini dicrētq eos aliquis nostrorū oppresserit) deligunt de sese nr̄i qui pro oibus respōderent. Collocat sibi Gyrila cum suis satellitibus in loco excelso supbissimū thronū: astātib⁹ nobis. Dixerūtq; nostri epi. Illo est semper tractanda locutio vbi supba nō dñatur potestatis elatio. Sed ex ↄsensu cōi venitur vt cognitorib⁹ discernētibus/ ptibus agētibus/quod verū est agnoscatur: nūc aūt quis erit cognitor/qs examinator ta vt libra iusticie aut bene ꝓlata ↄfirmet aut ꝓbra assūp q refellat? Et cum talia & alia dicerēt: notari⁹ regis respōdit Patriarcha Gyrila dixit/aliquos vestrū supbe & Illicite sibi nomē vsurpasse. Nostri testati dixerūt Legatur nobis quo cōcedente istud sibi Gyrila nomē assūpsit. Et exinde

Gyrila

...pitum/citantes calũniari aduersarii ceperunt. Et quia hoc nostri petebãt: vt saltem si examinare nõ licet prudẽti multitudini/ vel expectate liceret. Iubẽtur vniuersi filii catholice ecclesie q aderãt cẽtenis fustibus cedi. Tunc clamare cepit btũs Eusebius videat deus vim quam patimur agnoscat afflictionẽ quã a persecutorib9 sustinemns. Cõuersiq3 nri Gyrile dixerunr. Propone qđ disponis. Gerila dixit nescio latine. Nri dixerũt epi. Sẽper te latine esse locutum manifeste nouim9 mõ excusare nõ debes: ꝑsertim quia tu huius rei incẽdium suscitasti. Et vidẽs catholicos epos ad cõflictum magis fuisse paratos/ oĩno volebat audientiã diuersis cauillitationib9 declinare. Quod ante nostri preuidẽtes/ libellum de fide scripserunt satis decenter sufficienterq3 conscriptum: dicentes. Si nostrã fidem cognoscere desideratis/ hec est fides quam tenemus.

Liber catholice fidei. Cap. xiiii.

Egali iperio/ fidei catholice (quã tenem9) precipimur reddere rationẽ: Ideoq3 aggredimur ꝑ nrarũ viriũ mediocritate (fidei adiutorio) quã credim9/ vel ꝑdicamus/ breuiter intimare. Primũ igr de vnitate substantie p̃ris & filii qđ greci homousiou dicunt exponẽdum nobis eẽ cognoscimus. Patrem ergo & filium & spm̃sctm̃ ita i vnitate deitatis ꝓfitemur vt & patrẽ in sua ꝓprietate ꝑsone subsistere/ & filium nichilomin9 in ꝓpria extare ꝑsona/ atq3 spm̃ sanctũ ꝑsone sue ꝓprietatẽ retinere/ fidei ꝓfessiõe fatemur. Nõ eundẽ asserẽtes patrẽ quẽ filiũ/ neq3 filiũ cõfitẽtes q pr̃ sit/ aut spũsctũs: neq3 spm̃sctm̃ accepim9 vt aut pater sit aut fili9 s3 igenitũ patrẽ/ & de prẽ genitũ filiũ/ & de prẽ & filio ꝓcedenrẽ spm̃sctm̃: vnius credimus esse subhantie & essentie. quia igeniti patris & geniti filii & ꝓcedẽtis spiritussãcti vna est deitas: tres vero persononarum proprietates.

Q3 triũ3 ꝑsonarũ. i. p̃ris & filij & spũssctĩ eadem sit subſtãtia.

Et quia cōtra hanc catholicam/vel apl'icam fidē/exorta heresis nouitatem quādam induxerat/asserens: filiuʒ nō de patris substātia genitum sʒ ex nullis extantibus (id est ex nichilo substitisse) ad hanc impietatis ꝓfessionem (que cōtra fidem emerserat) refellandā & penitus abolendam homonsiou sermo grecus positus est. quod īterpretatur vnius substātie vel essentie: significans filium nō ex nullis existantib⁹ nec alia substātia sed de patre natum esse. Qui ergo putat homonsiou auferendnm ex nichilo vult asse rere filiū extitisse. Sed si ex nichilo nō est: ex patre sine dubio est. Et recte homōsiou vnius cum patre substantie filius est. Ex patre autē esse. i. vni⁹ cum patre substantie hiis testimoniis approbatur: Apostolo dicēte. Qui cū sit splē dor glorie & figura substāti ei⁹: & substātiam noluerūt audire heretici. Dixit alius ꝓpheta nō audierunt vocem substātie. Quā vocem substātie/cōtemptam terribili con testatione increpās ad eundē prophetā loquitur dicens Super mōtem accipe planctum/& super semitam deserti tactum/quia defecerunt eo ꝙ nō sint homines/nec audierunt vocē substātie/a volatilib⁹ celi vsqʒ ad pecora. Et rursum eos qui a ꝓfessione vnius substātie declinantes/ in eadā fidei substātia stare noluerunt: Increpat deus. Si stetissent ī substātia mea auertissem vtiqʒ eos a via sua mala/& pessimis cogitatiōibus suis. Et iterum nō extra substantiā patris filium cōfitendum sʒ in eadē fidei mēte cō tuendū apertissime declaratur. Dum dicitur ꝑ prophetiā qui stetit in substātia dn̄i & vidit verbum ei⁹. Patris ergo substantiam filium esse ꝓphecis iam olim destinatum est oraculis dicēte Salomone. Substantiā em̄ & dulcedinem tuam quā in filio habes ostēdebas/quia ī figura & ymagine panis celestis pp̄lo Israel cœlitus apparet ꝓfluxisse. Quod ipse dn̄s in euāgelio exposuit dicēs. Nō Moyses dedit vobis panē de celo se vtiqʒ panē esse desinans: cum

Paulus

Salomon

dicit ego sum panis viuus/qui de celo descendit. De quo
etiã propheta dicit. Panẽ angelorum mãducauit homo. Dauid.
Nã quo adhuc euidẽtius patris & filii substantie vnitas
et diuinitatis equalitas ostendatur ipse:in euãgelio dicit.
Ego in patre/& pater ĩ me est:& ego & pater vnũ sum⁹.
Quod nõ ad vnitatem tantũmodo volũtatis sed ad vnã
refertur eãdemq; substãtiam:quia nõ dicit/ ego & pater
vnũ volumus/sed vnum sum⁹. Ex eo eñ quod sunt nõ
eo tãtũ quod volũt/paterne vnitatis declaratur assertio.
Idem iohãnes euãgelista dicit. Propterea ergo querebãt Iohannes
eum Iudei interficere/quia nõ solum soluebat sabbatum
sed et patrẽ suum dicebat deum equalem se faciens deo.
Quod vtiq; nõ ad iudeos est poti⁹ referẽdum/quia euã
gelista veraciter de filio dixit quia equalẽ deo se faciebat.
Itẽ in euãgelio scriptum est. Quecũq; pater facit/eadem
et filius facit:similiter. Et sicut pater suscitat mortuos &
viuificat:Ita & filius quos vult viuificat. Item vt oẽs ho-
norificent filium sicut honorificant patrem. Equalis eñ
honor nõ nisi equalibus exhibetur. Item ibi filius ad pa-
trem dicit. Omnia mea tua sunt/& tua mea sunt. Itẽ Phi
lippe qui videt me/ videt & patrẽ. Hoc nõ dixisset nisi pa
tri per oñia fuisset equalis. Item ip̃e domin⁹ dicit. Credi-
tis ĩ deũ/& in me credite. Et vt adhuc vnitatẽ equalitatis
demonstraret ait. Nemo nouit filium nisi pater/neq; pa-
trem nisi filius:& cui voluerit fili⁹ reuelare. Et sicut filius/
cui vult reuelat patrẽ:ita & pater reuelat filium. Sicut ip̃e
Petro ait cõfitenti eum Christũ filium dei viui. Beatus es
inquit Symon bariona/quia caro & sanguis non reuela Petrus.
uit tibi/sed pater meus qui est ĩ celis. Et iterum fili⁹ dicit.
Nemo venit ad patrem nisi p̃ me:nemo venit ad me/nisi
pater attraxerit eum. vnde claret equalitatẽ patris & filii
ad se Inuicẽ credentes adducere. Itẽ dicitur Si cognouisse
tis me & patrẽ meũ vtiq; cognouissetis/ & ammodo co-

gnoscetis eũ:& vidistis eũ. Verũ quia duas i filio profitemur essenturas/id est deũ verũ & hominẽ verum corpus & animam habentem.

Verissimã & piissimã cõfessionẽ fidei. Cap.xv.

Nõ nulla scd̃m diuinitatẽ alia quoq; secundũ humanitatẽ Christo posse attri tribui.

Vicquid ergo exellẽtis sublimitatis potẽtia deo referũt scripture ad mẽorãdũ ei⁹ diuinitatẽ tribuẽdũ sentim⁹. Et quicqd ifra honorẽ celestis potẽtie de eodẽ humili⁹ narratur: nõ verbo dei/s3 homini reputam⁹ assumpto. Scd̃m diuinitatẽ ergo est hoc qd' superius diximus vbi ait. Ego & pater vnũ sumus & q me videt videt & patrẽ/& oia q̃cũq; prẽ facit eadẽ & filius facit: similiter vel cetera que superi⁹ cõtinẽtur. Illa vero q̃ de eo scd̃m hoiem referuntur ista sunt. Pater maior me est/& non veni facere voluntatẽ meã/sed eius q me misit pris. Et pater si fieri põt trãseat a me calix iste. vl' cum de cruce dicit. deus deus me⁹ quare me dereliqsti. Et tñ ex psona filii ppheta dicit. de vẽtre matris mã de⁹ meus es tu/vl' cũ minor angelis iudicatur. Et q̃ plura his similia: que studio breuitatis nõ inseruim⁹. Filius eñi dei nullis conditionũ necessitatib⁹ astrictus: sed libera diuinitatis potẽtia. Ita q̃ nostra sunt mirabili pietate assumpsit: vt a suis q̃ diuina sñt/oino nõ destiterit. q̃a diuinitas nec augmẽtũ admittit/nec patitur detrimẽtũ. vñ gr̃as agim⁹ dño nostro Iesu christo/q ppter nostrã salutẽ descendit: sua passiõe nos redemit/sua morte viuificauit. Qui sedẽs ad dexterã pris vẽtur⁹ est iudicare viuos & mortuos/iustis eterne vite premiũ largiturus: impiis atq; incredulis merita supplicia redditurus.

Fidelissima confessio Cap.xvi.

De pprietatib⁹ singulis psonarũ idifferẽter attributis &

Rofitemur itaq; patrẽ de se ipo hoc ẽ de id qd' ipe est/sẽpiterne atq; ieffabiliter filiũ genuisse. filiũ nõ extrisec⁹/nõ ex nichilo/nõ ex alia subiacẽte materia/sed ex deo natũ esse. Et q de deo

natus ē/nō aliđ est quā id qđ pater ē. Et id circo vni⁹ substātie ē/q̄a veritas natiuitatis diuersitatē nō admittit gn̄is. Nā si a patre alteri⁹ substātie esset/nō esset ver⁹ fili⁹ sicut Ioannes ait v. sumus i vero filio eius. Non est etiā degener/q̄a verus de⁹ de deo nat⁹ est vero. Sicut idē Ioannes euāgelista seq̄tur dicēs. hic est ver⁹ deus/& vita eterna. Et ip̄e dn̄s i euāgelio. Ego sum via & veritas & vita. Ergo si aliūde substātiā nō h₃/s₃ de p̄re h₃/vni⁹ substātie cū p̄re est. Sed si vni⁹ substātie nō est/ergo nō de patre s₃ aliūde est. Qui vnde ē inde substantiā habeat necesse est. Om̄ia ex nichilo: filius vero de patre. Ex duob⁹ eligat quisq₃ qđ velit/aut det ei substātiā de patre/aut fateatur ex nichilo substitisse. Sed p̄pheticum forsitan obiicitur testimoniū. Generationē aūt eius q̄s enarrabit? Cu₃ ergo nō dixerim enarra michi modū vel qualitatē diuine generationis/& tanti secreti archanū humanis verbis enūcia: qn̄/vnde natus sit req̄siui. diuina em̄ gn̄atio ienarrabilis est: nō ignorabilis. i. non ignoratur. vnde fit vt & pater de seip̄o genuisse/& fili⁹ de patre se natū/sepissime p̄testetur. q̄ nullus oīno ābigit christian⁹: sicut in euāgelio demōstratur/ip̄o filio dicēte. Qui aūt nō credit iā iudicat⁹ est: q̄a nō credit i noīe vnigeniti filii dei. Itē ioānes i euāgelio dicit. Et vidim⁹ gl̄iam eius gl̄iam quasi vnigeniti a patre. Ergo p̄fessionē nostrā breui sermōe ꝯcludimus. Si vere de patre natus est/vni⁹ substātie est/& ver⁹ filius est. Si vni⁹ substātie nō est/nec verus deus est. Aut si ver⁹ deus est/& tn̄ de patris substātia nō est: ingenit⁹ ergo & ipse est. Sed q̄a ingenit⁹ nō est/factura ergo est: vt putetur aliūde subsistēs si de patris substātia nō est. S₃ hoc absit ita credere. Nos em̄ vni⁹ substātie cū patre filiū p̄fitemur: detestātes/ꝗ abellianam heresim/q̄ ita trinitatē confundit/vt eundē dicat esse sp̄m sc̄m/nō seruans tres in vnitate p̄sonas. Sed forsitan obicitur cum ingenitus sit pater/genitus filius: non

deitatis vnitate in p̄sonaru₃ trinitate. Ioannes

fieri vnã posse eandẽq3 esse substãtiam/geniti ac ingeniti Cum vtiq3 si vt ingenit⁹ pater est/ingenit⁹ esset & filius. Tũc magis diuersa posset esse substãtia: quia vnusquisq3 a seipo subsistens/cõmunẽ substãtiam cũ altero nõ hẽret Cum vero ingenit⁹ pater de seipo.i. de eo quod ipe est/si quid illđ aut dici potest/ymo quia vt dici oino nõ potest filium generauit/apparet vnã esse geniti gignẽtisq3 substantiã: quia deum de deo/lumẽ de lumine/filium esse veraciter ꝓfitemur. Nam lucẽ esse patrẽ Iohãnes apostol⁹ testis est dicẽs. de⁹ lux est & tenebre in eo nõ sunt vlle. Itẽ de filio ait. Et vita erat lux hoim & lux i tenebris lucet & tenebre eã non cõprehenderunt. Et ifra erat lumẽ veru3/ quod illuminat omnẽ hoiem veniẽtem in hunc mũdu3. vnde patrẽ & filium apparet vnius substantie/dum lucis et luminis diuersa nõ potest esse substãtia: eius sc3 que de se gignit & que gignẽte constat. Deniq3 ne aliqs inter patrem & filium diuersitatẽ naturalis luminis introducat: ideo apl̄us de eodẽ filio dicit. Qui cum sit splẽdor glorie et figura substãtie eius/i quo euidẽtius & coeternus patri & inseparabilis a patre/& vnius cum deo esse substãtie ꝑdocetur: dum lucis splẽdor semꝑ est coeternus/dum splẽdor a lumine nũq̃ est separatus/dum splẽdor a luce natura ac substãtia nũq̃ potest esse diuersus. Qui eñ splẽdor lucis est & virtus. Sẽpitern⁹ ergo ꝓpter virtutis eternitatẽ/inseparabilis ꝓpter claritudinis vnitatẽ. Et hoc est quod nos fideliciter ꝓfitemnr. filium de patris substãtia natu3/sicut ipe pater deus/aptissimũ ꝑhibet testimoniũ. qui vt de sua ineffabili nature substãtia ꝓprium se filiu3 genuisse mõstraret: ad instruẽdam fragilitatis nostre imperitia3 (vt nos ex visibilib⁹ ad inuisibilia erigeret) terrene natiuitatis vocabulũ/ad diuine vinitatis traxit exemplũ dicẽs. Ex vtero ante luciferũ genui te. Quid clarius/quid luculẽti⁹ affari diuinitas dignaretur? Quib⁹ iudiciis/qbus

existẽtiũ rerũ exẽplis ꝓprietatem generatiõis ostenderet? Nõ quia corporeis cõpositus est membris/aut aliquibus artiũ linianẽtis distinctus :sed qa nos aliter veritatẽ diui- ne generatiõis auditu mẽtis pcipere nõ possem⁹/nisi hu- mani vteri ꝑuo caremur vocabulo. vt ambigi vltra non possit de dei substantia natum esse/quẽ constat de patris extitisse. Credẽtes ergo deum patrẽ de sua substãtia isepa- rabiliter filiũ generasse:nõ dicimus ipam substãtiam/aut diuersam esse i filio/aut diminutionẽ pertulisse i patrem & per hoc passionis potuisse vicio subiacere. Absit eñ a nobis vt talia vel opinemur vel cogitemus de deo : quia nos pfectum patrẽ/pfectum filium/sine sui diminutione sine aliqua diriuatione / sine omi oino passionis infirmi- tate/genuisse fideliter ꝓfitemur. Nam qui obicit deo q̃a si de ipo genuit diuisionis viciũ pertulit:potest dicere qa & laborẽ sensit qñ vniuersa condidit. Et ob hoc die septi ma ab omi opere suo requieuit. Sed nec in generãdo de seipo passionẽ vel diminutionẽ aliquam sensit/nec cõdẽ do vniuersa fatigationẽ aliquã pertulit. Namq3 vt euidẽ tius nobis diuine generationis passibilitas insinuaretur: deũ ex deo/lumẽ de lumine/filium ꝓfitẽdum accepim⁹. Si ergo iefficiẽtia visibilis luminis mũdi tale aliquid Inue nitur/vt lumẽ ex lumine sumpto/& per quãdem genera tionis natiuitate3 exorto/ipam luminis generãs originẽ/ quã ex se lumẽ aliud dedit/nec minui nec vllum oino de- trimẽtum ministrati ex se luminis ppeti potuit: q̃to recti⁹ & melius de diuini & ineffabilis luminis natura credẽdũ est/ꝙ ex se ipa lumen generans minui oino non potuit. vnde equalis est patri filius/nõ natus ex tẽpore s3 gignẽ ti coeternus:sicut splẽdor ab igne genitus gignenti mani festatur coeuus. hec de patris & filii equalitate vel de sub stantie vnitate/q̃tũ breuitatis ratio sinit dixisse sufficiat. Supest vt aliquid de spiritu sancto quẽ patri ac filio con-

substãtialem credim⁹/coequalẽ/& coeternũ dicamus:& testimoniis approbemus. Licet eñ hec venerãda trinitas psonis ac noibus distĩcta est:nõ tñ ob hoc a se/atq͂ a sua eternitate discrepare credẽda est. Sed manens ante secula diuinitas in patre & filio & spiritu sãcto vere ac proprie creditur/nec diuidi nostris interpretationib⁹ potest:nec rursus versa in vnã psonam trinitas ipa confundi. hec fides plena/hec nostra credulitas est. Idcirco deos nec existimari patimur/sed vnũ deum in pdictis personis ac nominibus cõfitemur. Inenarrabilis eñ diuinitas/vt nõ cõcludi aut apprehendi vocabulis possit/inter nominatas personas sese pstitit, sed vt quod erat esse nosceretur/intelligẽtiam sui ex patre quã capere hũane mentis angusti non preualebant credentibus dedit ppheta dicente/nisi credideritis nõ intelligetis. Vna est ergo trinitatis deitas/ & in hui⁹ vocabuli appellatione significatis/est vni⁹ substãtie:nõ vnius persone. Ad quam rẽ fidelibus comprobrãdum in testimoniũ sui/diuinitas ipa multis & creberrimis cõtestationibus semper affuit liceat, ergo breuitatis compẽdio ex multis pauca proferre:quoniã vera probatio maiestatis tametsi h3 pluralitatẽ testimoniorum/pluralitate tamẽ nõ indiget/quoniã credẽti pauca sufficiũt Primũ igitur de veteris testamẽti libris postmodum etiã noui/patre3 & filium & spiritũ sanctũ vnius docebimur esse substãtie. Libro genesis sic inchoante In princio creauit deus celum & terrã:terra aute3 erat inuisibilis & incõposita & tenebre erant super abyssum/& spirit⁹ dei ferebatur super aquas. Illud principium qui iudeis/quis esset interrogantibus dicit. Principium qui & loquor vobis. Supferebatur autẽ dei spiritus sup aquas vtpote creator virtute potẽtie sue cõtinens creaturam:vt ex his viua oia producturus ipe rudibus elemẽtis ignis fomẽta proprii prestaret. Et iam tunc ministerio emcãte baptismatis vir

Genesis.

tutē sanctificationis liquoris natura perciperet: primāqȝ ad vitam corpora aīata produceret. Dauid proinde deo aspirante testatur. Verbo dñi celi firmati sūt & spū oris eius oīs virtus eorū. vide q̄ plena sit breuitas: et q̄ clare in sacramēto vnitas recurrit. Patrē i dño verbi significatiōe filiū ponens / spm̄sctm̄ ex ore altissimi nūcupauit. Et ne vocis editio acciperet̄ i verbo celos asserit / p eū esse cōfir matos. Ne autē flat⁹ in spū reputetur: celestis in eo virtu-tis plenitudinē demōstrauit. Nam vbi virtus / ibi necesse est persona subsistēs. vbi oīs non ablata a patre & filio est: sed consūmata seruatur in spiritu sancto. Nō vt solus habeat qđ in patre & filio est: sed totū cū vtroqȝ habeat. Et iterū cum de vocatione gentium dñs loqueretur intra vnū diuinitatis nomen / spm̄ sanctū predicans ait. Euntes docete oēs gentes / baptizantes eos / in nomine patris / & filii & spiritus sancti. Et iterū celestia corinthiis predican do apostol⁹ / hec subdidit. Gratia dñi nostri iesu christi / et charitas dei / & cōicatio sancti spūs sit cū omnibus vo-bis. Et vt aperti⁹ in hac trinitate vnitatem substātie fatea-mur: illud etiā nobis est intuēdum / quomodo deus cum de mūdi & hominis creatione disponeret / sacramentum trinitatis ostenderet dicēs. Faciamus hoiem ad ymaginē et similitudinē nostram. Profert equalitatem: distinctiōes personarum insinuat. vt in eodē trinitatis sit aperta co-gnitio / i quo nec pluralitas causa est / nec similitudo dissē tiēs. dū & cōsequētia sic loquūtur. Et dixit deus et fecit & bñdixit de⁹. Et necesse ē vt creatiōis toti⁹ auctor de⁹ vn⁹ sit. Quā fidei rōe āti qua deniqȝ p moysē bñdictio pādit & cōprobat: qua bñdicere populū sacramēto trine inuo catiōis iubetur. Ait em̄ de⁹ ad moysen. Sic bñdices popu lum & ego benedicā illos. Benedicat te dñs: & custodiat te. Illuminet faciem suaȝ dñs super te: & misereatur tibi.

Dauid.

Moyses.

Dauid. Attollat dñs faciẽ suam sup te & det tibi pacem. Quod hoc ipm ꝓpheta dauid confirmat dicens. Benedicat nos deus de⁹ noster/bñdicat nos de⁹/& metuãt eũ oms fines terre. Quam trinitatis vnitatem supne angelorũ virtutes hymno venerãtur/& ter nũero sanct⁹ sanctus sanct⁹ dñs sabaoth Indesinẽti cantãtes ore: in vnius fastigio dñatio-nis gloriã exaltant. Quod vt adhuc aptius fidelium sensi bus iculcetur/celestiũ ministeriorũ conscium ꝓducimus

Paulus. Paulum. Ait em. Diuisiões donationũ sũt/idẽ aũt spũs: & diuisiones operarionũ sunt idẽ vero deus/qui opatur oĩa i oĩbus & ceterea. Has diuisionũ differẽtias pro qualittae ac merito participãtium spiritum sanctũ docuit operari. Et sic iparum gratiarũ differẽtias ptiretur/i vlti-mis intulit dicẽs. Hec autẽ oĩa operatur vnus atq3 ide3 spiritus/diuidẽs ꝓpria vnicuiq3/prout vult. vnde nullus ambiguitatis relinquitur locus/quin clareat spm sanctu3 & deum esse & sue voluntatis auctorẽ. qui cuncta opari et secũdum ꝓprie volũtatis arbitriũ diuine dispensatio-nis dona largiri aptissime demõstratur. Quia vbi volũta-ria gratiarũ distributio predicatur/nõ potest videri con-ditio seruitutis. In creatura em seruit⁹ itelligẽda est/in tri-nitate vero dñatio/ac libertas. Et vt adhuc luce clari⁹ vni us diuinitatis esse cum patre & filio spiritũ sanctũ docea-mus/Ioãnis euãgeliste testimonio ꝓprobatur. Ait nam-

Iohãnes. q3 tres sunt qui testimonium perhibẽt in celo: pater & fi-lius/& spirit⁹: et hii tres vnũ sunt. Nunqd ait tres in diffe rentie qualitate/se iũcti: aut quilibet diuersitatũ gradibus longo separationis interuallo diuisi/sed inquit vnũ sunt. Vt autẽ magis magisq3 adhuc spũs sancti cum patre & fi-lio vna dignitas/in creandis rebus oĩbus demõstretur habes spm scm in libro Iob. Spũs (inqt) diuin⁹ est q fecit me/& spũs oipotẽtis q docet me. Et dauid dicit. Dimitte spm tuum & creabũtur & renouabis faciẽ terre. si creatio

et renouatio per spm̃ erit/sine dubio & pricipiũ creatio nis sine spũ non fuit. Post creationẽ igitur ostẽdamus qd̃ viuificat etiam spũssctũs sicut pater & filius. Et quidẽ de persona patris refert apostolus. Testor in conspectu dei quoniã viuificat oia/ vitam vero dat Christus. Oues in- quit mee vocẽ meã audiunt / & ego vitã eternã do illis. viuificamur vero a sãcto spiritu/ dicẽte dño. spũs est qui viuificat. Ecce viuificatio patris & filii & spũssancti a pa- tre demõstrata est. Presentiã oim rerũ i esse & occultorũ cognitiõem licet nemo Christian⁹ ignoret: tñ ex danielis libro mõstrandum est. Deus inquit qui occultorũ es co- gnitor/ qui pscius es oim anteq̃ nascãtur. hec eadẽ presci- entia in Christo est/ sicut refert euãgelista. Ab initio autẽ sciebat Iesus quis esset eum traditurus/ vel qui essent cre- dentes in eum. Quod sit autẽ occultorũ cognitor ex hoc manifestum est: cũ obscura consilia iudeorum traducens dicebat. Quid cogitatis nequã i cordib⁹ vestris. Similiter spiritus pscire omnia non dubitatur qa ipe scrutatur alti tudines dei & nouit oia que in deo sunt: sicut memorat Paulus dicẽs. Spiritus eñ oĩa scrutatur etiã altitudines dei. Item in eodẽ loco. Sicut nemo scit hoim/ que sunt ho minis/ nisi spirit⁹/ qui in ipo est: ita nemo scit que sunt dei nisi spũs dei. Ad intelligẽdum vero potẽtiam spũssancti pauca de terribilibus pferamus. vẽdiderat possessionem (vt scriptum est in actib⁹ apostolorũ) suppressa pte pecu nie dolosus discipulus: reliquũ pro toto/ ante pedes po- suit apostolorum. Offendit spm̃ sanctũ/ quẽ putabat se latere. Sed qd ad eum dixit ptinuo beat⁹ Petrus: Anania quare sathanas repleuit cor tuum: vt mẽtireris spũi scto: Et infra non es mẽtitus hoibus sed deo. Atq3 ita pcussus virtute eius cui mentiri voluerat expirauit. Quid hic vult beatus petrus intelligi spm̃ sctm̃ vtiq3 clarum est: q dicit Non mẽtitus es hoibus sed deo. manifestus est ergo qm̃

Daniel

Ananias. Petrus

qui mētitur spiritui sancto/deo mētitur. Et qui credit in spiritum sanctū/in deum credit. Tale aliquid imo fortius quiddā: domin⁹ in euāgelio ostēdit dicens. Oēe peccatū et blasphemia remittetur hoibus: qui aūt blasphemauerit in spm̄ sanctū non remittetur ei/neq͡ʒ in hoc seculo/neq͡ʒ in futuro. Ecce terribilis sentētia/irremissibile dicit eē peccatū/ei qui in spm̄ sanctū blasphemauerit. Cōpara huic sententie illud q̄d scriptum est in libro regū. Si peccando peccauerit vir i virum orabunt pro eo: si autem in deum peccauerit quis orabit pro eo? Si ergo blasphemare in spiritum sanctum/& peccare in deū simile est inexpiabile crimē est. Iā quātus sit spiritus sanct⁹ vnusquisq͡ʒ cognoscit Deus quod vbiq͡ʒ sit presens/& implet oia: ore discimus

Ysaias. Ysaye. Ego inquit deus approximās/et nō de loginquo si absconditus fuerit homo in abscōditis/ergo ego non videbo eum? nonne celum & terram ego impleo? Quid autē de sua vbiq͡ʒ presentia saluator in euāgelio dicit? vbicunq͡ʒ ait fuerit duo vel tres collecti in nomine meo ibi & ego sum in medio eorum. de spiritu quoq͡ʒ sancto quod adsit vbiq͡ʒ ꝓpheta dicit ex persona dei. Ego in vobis/&

Salomon spiritus meus stat in medio vestrū. Et salomon ait. Spūs domini repleuit orbem terrarū: & hoc quod cōtinet oia

Dauid. sciētiā habet vocis. Itē dauid dicit. Quo ibo a spū tuo aut quo a facie tua finguā? si ascendero in celum tu illic es, & si descendero ad infernum ades. Si sumpsero pennas meas in directū/& habitauero in extremis maris: etem̄ illuc manus tua deducet me/et tenebit me dextera tua. habitat deus in sanctis suis secūdum promissionē qua dixerat: habitabo in illis. Quod vero dominus iesus dicit in euāge-

Iesus. lio manete in me & ego in vobis/probat hoc Paulus di-

Paulus. cens An nescitis quia iesus Christus est in vobis? hoc aūt totum in spiritus habitatione adimpletur: sicut memorat

Ioannes. Ioannes. Ex hoc inquit scimus quia in nobis est: quia de

spiritu suo dedit nobis. Similiter & Paulus Nescitis quia téplum dei estis/& spirit⁹ dei habitat in vobis? Et iterũ dicit. Glorificate & portate deum in corpore vestro. Quẽ deũ? vtiq₃ spm̃ sanctũ cui⁹/téplum esse videmur. Nam & qđ arguat pater/arguat filius/arguat spiritus sctũs/Ita ꝓbandum est: in psalmo quadragesimo nono legitur. Peccatori aũt dicit deus. Et īfra arguã te & statuã cõtra faciẽ tuã. Dauid similiter orans/dicit ad Christũ. Dñe ne in ira tua arguas me: qa ipse venturus est arguere oẽm carnem. Quid vero de spũ sancto saluator in euãgelio dicit? Cum venerit (inquit) paclitus ille arguet mundũ de peccato & de iustitia & de iudicio. hoc preuidens dauid clamat ad dñm. Quo ibo a spũ tuo & quo a facie tua fugiã? Nã et quod bonus pater/bonus filius/bonus spũsctũs: sic ꝓbatur dicit ꝓpheta bon⁹ es tu & in bonitate tua doce me iustificatiões tuas. De se aũt ipse vnic⁹ ait. Ego sum pastor bonus. De spũ sctõ quoq₃ dauid in psalmo dicit. Spirit⁹ tuus bon⁹ deducet me ī terrã rectã. Quis aũt illã dignitatem spũsctĩ possit tacere? Antiqui eñ ꝓphete clamabãt. hec dicit dñs de⁹. hanc vocẽ christ⁹ adueniẽs in suã ꝑsonã inuocauit dicẽs. Ego aũt dico vobis. Noui aũt ꝓphete q clamãt/sicut agabus ꝓpheta ī actibus apl̃orum: hec dicit spũsctũs. Et paul⁹ ad thimotheũ. Spũs inqt manifeste dicit. Que vox oĩno demõstrat indifferẽtiã trinitatis. Dicit se paulus a deo patre/& filio/vocatũ fuisse: & missũ nõ ab hoĩb⁹ neq₃ p hoiem/s₃ p christũ & deũ patrẽ. In actib⁹ apl̃orũ aũt/φ spũ sctõ sit segregat⁹ & miss⁹: sic eñ scriptũ est. hec dicit spũsctũs/segregate michi Barnabã & Saulũ in opus quo vocaui eos. Et paulo post inquit: ipi missi a spũsctõ descẽderũt seleutiã. Itẽ in eodẽ loco: attẽdite vobis & vniuerso gregi/in quo vos spũsctũs ꝯstituit epos. Neq₃ aũt spm̃ sctm̃ qa paclitus dict⁹ est/cõtemptibile aliqd estimet. Paraclyt⁹ eñ aduocat⁹ ẽ: vel poti⁹ ꝯsolator scdm

Dauid

Barnabas

latinã linguã. Que appellatio etiã filio dei cõmunis est/ sicut dicit Ioannes. hec inquit scribo vobis ne peccetis: sꝫ & si quis peccauerit/ paclitum habem⁹ apud patrẽ iesum christum. Nã et ipe dñs cum dicit ad apostolos: alterum paraclitũ mittet vobis pater: sine dubio cum dicit alteruꝫ paraclitũ/ se quoqꝫ paraclitum manifestat. Sed neqꝫ a patre hoc nomẽ parracliti alienũ est: bñficẽtie eñ nomẽ est/ nõ nature. Deniqꝫ ad corinthios Paulus ita scribit. benedictus deus & pater dñi mei iesu Christi/ pater miarũ & deus totius cõsolationis: qui cõsolatur nos. Et cum consolator dicitur pater/ cõsolator dicitur filius/ consolator etiam spũsctũs: vna tñ nobis cõsolatio a trinitate prestatur/ sicut & vna remissio peccatorũ apostolo affirmãte. Abluti inquit estis & iustificati & sanctificati in noie dñi nostri iesu christi/ & spũ dei nostri. Possemus adhuc plura de diuinis scripturis ꝓferre testimonia/ q̃ iuxta baptismi sacramẽtum/ trinitatẽ vnius glorie operatiõis ac potẽtie manifestant: sed qa ex his plenus est sapiẽtibus intellectus multa preterimus studio breuitatis. Faciamus ergo recapitulationẽ dictorũ nostrorum. Si de patre procedit spũsctũs/ si liberat/ si domin⁹ est/ & sanctificat/ si creat cũ patre & filio & si viuificat/ si prestẽtiam habet cum patre & filio/ si vbiqꝫ est/ & implet oĩa/ si habitat in electis/ si arguit mũdum/ si iudicat/ si bon⁹ & rectus est. Si de eo clamatur: hec dicit spũsctũs: si ꝓphetas cõstituit/ si apostolos mittit/ si episcopos preficit/ si cõsolator est/ si cuncta dispẽsat ꝓut vult/ si abluit/ & iustificat/ si tẽptatores suos iterficit/ si is qui eũ blasphemauerit nõ habet remissionẽ neqꝫ in hoc seculo neqꝫ in futuro (qd vtiqꝫ deo ꝓpriũ est) hec cũ ita sint: cur de eo dubitatur qd deus sit? cum eũ opera magnitudo quod est ipe manifestet. Nõ vtiqꝫ alienus est a patris & filii maiestate: qui nõ ẽ ab operũ virtute alienus. Frustra illi nomẽ diuinitatis negatur cuius po-

testas non potest abnegari. frustra prohibeor eum cum patre & filio venerari: quem exigor cum patre & filio cõfiteri. Si ille michi cum patre & filio cõfert remissionem peccatorũ/confert idificationem/& vitam ppetuam: ingratus sum nimis & impiissim⁹/si cum patre & filio non referã gloriã. aut si nõ est cum patre & filio colendus: ergo nec cõfitendus in baptismo est. Si autẽ oĩmodo cõfitendus est scd'm dictum dñi/& traditionem apl'orum/ne semi plena sit fides: qs me poterit ab eius cultu ꝓhibere? In quẽ eñi iubeor credere etiã ei debeo supplicare. Adorabo ergo patrẽ & filium adorabo & spm̃ sanctum: vna eademq̧ veneratione. Quod si quis durum hoc putat/ audiat quomodo Dauid ad culturã dei fideles hortatur. Adorate inquit scabellũ pedum eius. Quanto magis sit religiosum si adoretur ei⁹ ille vtiq̧ spiritussanct⁹: quẽ beatus Petrus in tanta sublimitate predicauit dicens. spiritu sancto misso de celis in quem cupiunt angeli prospicere. Si angeli eum cõcupiunt aspicere nõ denegemus eum: ne forte & nobis dicatur sicut dictum est ad iudeos. vos sẽp spiritu sãcto restitistis sicut & patres vestri. Qꝫ si hec tãta & talia nõ inclinent animũ ad venerãdum spiritũ sc̃m: accipite adhuc aliquid forti⁹. Sic eñi Paulus istruit ꝓphetas eccl'ie: in quibus vtiq̧ & per quos spiritus sanctus loquebatur. Si inquit oẽs prophetauerint/intret autẽ aliqs infidelis aut idiota/ꝯuincitur ab omnib⁹/occulta quoq̧ cordis eius manifesta sunt. Et tunc cadens adorabit deũ/ pronunciãs quod vere domin⁹ in vobis est. Et vtiq̧ ĩ eis spiritussanctus est qui ꝓphetant. Si ergo ĩfideles cadunt in faciem suam/& adorãt spiritum sanctũ perterriti & cõfitentur inuicti: quãto magis fidelibus expedit vt volũtarie & ex affectu adorent spiritum sanctum. Adoratur aũt spiritussanctus nõ quasi separatim more gentilium/ sicut nec filius separatim adoratur quia in dexteram p̃ris Paulus.

patris est:sed cũ adoramus patrẽ credimus inuocare spiri tum sanctũ/& cum patrẽ rogamus a filio nos exaudiri cõ fidimus sicut ipe dñs dixit. Quicquid petieritis patrem in noie meo hoc faciam:vt honorificetur pater i filio. Et si spiritussanct⁹ adoratur ille vtiq; adoratur cuius est. Illud aũt nullus ignorat quia diuine maiestati nec addi quitq̃/ nec minui humanis supplicatióibus potest:sic vnusq́sq; secũdum ꝓpositum volũtatis sue/aut gloriam sibi acqui rit fideliter venerando/aut confusionẽ perpetuã pertina citer resistẽdo. Certum est eñ quia superbia & contẽptio damnãt:honorificentia vero fructũ deuotionis expectat. Quare autẽ fideles non honorificent integre trinitatem/ ad quã se pertinere cõfidunt:cuius nomine se renatos/cu ius seruos se noiari gloriãtur? Nam sicut ad nomẽ dei pa tris hoies dei appellantur vt Helias homo dei dictus est/ vt Moyses homo dei appellatus est:sic a Christo christia ni nũcupantur. Si igitur vocetur quis homo dei/& nõ sit Christianus/nichil est. Qui si Christianus & non fuerit spiritalis/nec sibi satis de salute cõfidat. Sit ergo secundũ salutaris baptismi cõfessionem fides integra trinitatis:sit vna deuotio pietatis. Nec more gentilium potestatũ/di uersitates opinemur:aut creaturã/quantũ ad deitatem in trinitate suspicemur. Sed nec iudeorum scandalo mouea mur:qui filium dei negant/qui spiritũ sanctum non ado rant. sed potius ꝑfectam trinitatẽ adorantes/magnifican tes (sicut in misteriis ore nostro dicimus) ita conscientiam nostrã teneam⁹:sanctus sanctus sanctus dñs de⁹ sabaoth Ter dicentes sanctus/vnam omnipotentiam confitemur quia vna ẽ religio/vna glorificatio trinitatis: vt audiam⁹ apostolum sicut audierunt corinthii. Gratia dñi nostri ie su christi & dilectio dei/& cõmunicatio sancti spiritus sit cum oĩbus vobis. hec est fides nostra. euãgelicis & apo stolicis traditionibus/& omniũ que in mũdo sunt catho

Helias.
Moyses.

licam eccliarum societate fundata: in qua nos per gratiã dei omĩpotentis permanere vsq3 ad finem vite huius terre confidimus/ & speramus. Directa duodecimo kalẽdas mayarũ per Ianuarium 3atterensem villaticum a casis medianis: episcopis numidie bonifacio foratianẽse & bonifacio ga3anenense episcopis vi3acenis.

Explicit liber Secundus.
Incipit liber Tercius. Cap. Primũ.

Unq3 noster libellus legeretur oblatus/ veritatis lumẽ nequaq̃ intueri cecis oculis potuerũt: insaniẽtes/ vocib⁹ inferẽtes grauiterq3 ferẽtes/ quare nos nomie nostro catholicos dixerim⁹. Statimq3 mẽtiẽtes suggerunt regi de nobis/ eo q̃ strepitũ fecerimus audiẽtiam fugientes. Qui eadem hora accẽsus/ & credens mẽdatio / festinauit facere quod volebat. etiã conscriptum habẽs: & occulte cum eodẽ decreto per diuersas ꝓuincias suos hoies dirigens epis carthagine positis. Una die vniuerse africe ecclias clausit: vniuersamq3 substantiã eporum & ecclesiarũ suis epis munere ꝺonauit. Nesciẽs quoq3 qd loqueretur neq3 de quib⁹/ affirmabãt legẽ quã dudũ christiani impatores nostri cõtra eos/ & cõtra alios hereticos ꝑ honorificẽtiam ecclie catholice dederunt aduersum nos illi ꝓponere non erubuerũt. addentes multa de suis/ sicut placuit tyrannice potestati hec est eñ series date & preposite legis. Rex hunericus vãdalorum & alanorum vniuersis populis nostro regno subiectis. Triumphalis & maiestatis regie probatur esse virtutis/ mala in auctores ꝯsilia retorquere. Quisqs eñ prauitatis aliqd inuenerit/ sibi iputat quod incurrit. In qua re nutu diuini iudicii/ clemẽtia nr̃a secuta ꝑ qb⁹ ꝑsonis (ꝓut eorũ facta meruerint) seu bona seu forte talibus cõtraria.

Itaq͡ʒ his ꝓuocantibus qui contra preceptioné inclite recordatiōis patris nostri/ vel māsuetudinis nostre crediderunt esse renitédū:cen surā seueritatis assumimus. Auctoritatibus eñi cunctis populis fecimus ignotesci vt in sortibus vandalorū nullos cōuentus homousiou sacerdotes assumerét:nec aliquid mysteriorū (que magis polluunt) sibimet vendicarét. Quod cum videremus esse neglectū/ et plurimos esse repertos dicétes se integrā fidei regulam custodire vel retinere:vniuersos constat fuisset cōmonitos ad spacia téporis prerogata mésium nouem (que cōtentionis si quid ad eorū proposita possit aptari) ad kl. scilicet februarias anni octaui regni nostri (sine metu aliquo) cōuenirét. Qui dum huc ad Carthaginésem cōfluerent ciuitatem post morā temporis ꝯstituti:aliam quoq͡ʒ dilationé aliquātorum dierum dedisse cognoscimur. Dū se conflictui paratos astruerent primo die a venerabilib[9] epis nostris eis videtur esse propositum vt homousiou (sicut āmoniti erant) ex diuinis scripturis proprie approbarent:aut certe (quod a mille et quotquot excurrunt pōtificibus de toto orbe in arunnési consilio vel apud seléntium amputatum est) predamnarét. Quod nequaq̄ facere voluerunt:vniuersa ad seditionem per se concitati populi reuocantes. Quinimo & secunda die dum eis mandaremus vt de eadem fide sicut ꝓpositum fuerat respōderent:hoc videntur assumpsisse temeritate transacta/ vt seditione & clamoribus omnia ꝑturbantes ad cōflictum facerét minime perueniri. Quib[9] prouocātibus statuim[9] vt eorū eccl'ie clauderētur:hac illis cōditione perscripta/ vt tandiu essent quādiu mallét ad cōflictum propositum peruenire. Quod ea obstinatione facere voluerunt: quā in prauis videntur assumpsisse consiliis. A deo in his est necessarium ac iustissimum retorquere/quod ipsarum legum continétia demonstratur:quas induxisse cum terro

re imperatoribus tẽporum diuersorum tunc cõtigit pro-
mulgari. Quarum illud videtur tenere contextio/ vt nul
la execpto supstitionis sue antistib⁹ ecclia patuisset: nulli
liceret alias aut cõuictus agere aut exercere conuẽtus. nec
ecclesias aut in vrbibus aut in quibusdã minimis locis pe
nitus obtinere: neq̃ ↄstruere/ sed presumpta fisci iuribus
iungerẽtur. Sed etiam & patrimonia eorum ecclie sue fi-
de sociata / suis antistitibus puenissent/ nec cõmeandi ad
quecũq̃ loca talibus licẽtia patuisset: sed extorres oĩbus
vrbibus redderentur & locis/ nec baptizãdi haberent fa-
cultatem aliquã/ aut forte de religiõe disputandi. Et nul-
lam haberent ordinandi licẽtiam seu episcopos seu pſbi
teros vel alios quos ad clericũ pertinere cõtingeret: ꝓpo
sita seueritate vindicte vt tã hii qui se paterentur huiusce
modi honores accipere/ q̃ etiam ipi ordinatores/ denis li
bris auri singuli mulctarẽtur. eo adiecto vt nullus eis loc⁹
esset vel aditus supplicandi: sed etiã si qua minus minime
preualerent. Et si in hac pernicie perdurarent / etiam de
proprio solo ablati in exilium super persecutiõe idonea
mitterentur. In populo quoq̃ prefati imperatores simili
ter seuientes/ quod eis nec donãdi/ nec testandi/ aut capi-
endi/ vel ab aliis relictum penitus subiaceret: non fidei cõ
missi nomine/ non delegati / nõ donationibus / aut reli-
ctione (que mortis causa appellatur) vel quolibet codicel
lo/ aliisue forsitan scripturis: ita vt etiã quiuis palatiis mi-
litarent cõdemnationis grauissime/ pro dignitatis pena/
que talibus prescripta constituitur obligantes. viris autẽ
maiestatis diuine cultoribus id est sacerdotib⁹ nostris ec-
clesias vniuersas vel totius cleri nominis supradicti qui-
buscũq̃ terris & regionibus constitutas (que propicia di
uinitate imperii nostri regimine possidentur) vna cum re
bus q̃ ad easdẽ pertinent/ hoc decreto statuimus profice
re. non dubitantes ꝙ plus alimonie inopũ proficeret: qd

sacro sanctis pontificibus iuste collatum est. hanc ergo legē fonte iusticie profluentē/ cunctis fecim⁹ innotescere: quatinus nullus sibi ignotū esse (quod preceptum est) possit obtendere. Optamus vos bene valere.

Sub die vi. kl. Martias Carthagini.

POst hec edicta feralia veneno toxicato trāsuersa/ iubet cunctos epos / qui carthagini fuerant congregati (quorū iam ecclesias domos & substantiā ceperat) in hospitiis quibus erant expoliari. Et expoliatos foris muros propelli. Non animal nō seruus nō mutanda que ferebant vestimenta penitus dimittūtur. Addēs adhuc/ vt nullus quēpiam illorū hospicio reciperet/ aut alimoniā prestitisset. Qui autem miserationis causa facere tentasset: cum vniuersa domo sua incendio cremaretur. Sapiēter tunc etiam proiecti episcopi fecerunt: vt licet mēdicātes/ exinde non abierent. Quia si recederēt nōnūq̄ oino reuocarētur/ & mentirētur eos (sicut mētiti sunt) fugisse cōflictum: maxime quia reuerterētur. Iam nequaq̄ fuerat eccl'ie substātia: vel omibus occupatis. Dum ergo gemētes in circuitu murorū / nudo sub aere iacerent: Factum est vt rex impius ad Piscinas exisset. Cui vniuersi occurrere maluerūt / dicentes: vt quid taliter affligimur? Pro quibus malis forte cōmissis ista perpetimur. Si ad disputationē congregati sumus: quare expoliati? Quare traducimur? Quare differimur & sine eccl'iis & domibus nostris foris ciuitatē fame & nuditate laborantes mediis stercorib⁹ volitamur? Quos ille torus oculis respiciēs priusq̄ suggestionē eorum audisset/ iussit super eos cū sessoribus dimitti: vt tali violētia possent non solum cōteri/ verū etiam enecari. Quorū tunc multi contriti sunt & precipue senes. Tunc dende iubentur ad quēdam locum (qui dicitur edes memorie) illi viri dei occurrere; fraudem sibi nescientes aptatam. vbi cum venissent

Piscine

Edes memorie.

cartha eis ostēdit ut inuolutaq; illis ista subtilitate serpentis. Dn̄s noster rex hunericus / licet doleat quod sitis cōtemptores: vt adhuc eius volūtati obedire non tardetis / & eius efficiamini religionis cuius est ipe / nunc tn̄ de vobis bonū cogitauit: si iurauerītis ita vt q̄ ista cartha continet faciatis dimittet vos ecc̄liis & domibus vestris. Ad quod vniuersi epi responderunt. Semp dicimus / & diximus / & dicturi sumus Christiani epi sumus / apostolicam fidem & vnā & verā tenemus. Factumq; est vt post cōfessionē meriti facerent subiectos / & vt omi honoris sui priuilegio expoliato / īfamiā incurrerēt: & publico crimine huiusmodi p̄sone se cognoscerēt eē subiectos. Officialibus etiā iudicū diuersorū triginta argēti pōdo pena p̄posita / quā si quinq; vicib⁹ in errore p̄durantes cōtigisset inferre: tūc demū tales cōuicti / atq; subiugati verberib⁹ in exiliū mitterētur. Deinde codices vniuersos sacerdotum quos p̄sequebātur p̄ceperūt ignib⁹ tradi. Quod de libris hmōi qb⁹ sibi nois illi⁹ errorē persuasit iniqtas / p̄ciū faciēdū: hoc eīn (vt dictū est) p̄ singulis qbusq; p̄sonis illi obseruāda p̄ceperāt. vt illustres singuli auri pōdo quadragena / pp̄sares auri pōdo vicena / sacerdotales auri pōdo tricena / decuriōes auri pōdo terquina / plebes auri pōdo quina / circūcelliones argenti pōdo dena. Et si qui forte in hac p̄nicie permanerēt cōfiscatis oibus reb⁹ suis exilio mulctarētur. Ordines ciuitatū / sed et p̄curatores & circūductores possessionū tali pena videbantur affligere: vt si forte tales celare diligerēt & minime publicassēt / & retentos iudicio nō facerēt p̄ntari ipi tenerētur ad penā. Conductores etiā regaliū p̄dioiū / hac mulcta p̄poita / vt q̄tū domui regie inferrēt / tm̄ etiā fisco pene nomie cogerētur exsoluere: vt ḡnaliter i omibus cōductorib⁹ vel possessoribus (qui in eadē sup̄stitione credidissent p̄durandū) cōstituitur obseruari. De iudicib⁹ etiā q huic rei instātissimi

imminebāt: proscriptionis & sanguinis punirentur. Sed & de primatibus officiorū tres numero punirentur: aliis viginti librarum auri cōdemnatiōe mulctādi. Quare his necesse est conditionibus obligari homousianos omnes: quos huiusmodi malis ꝑsuasos/ignis constat tenuisse & tenere materiā. quos ab hoibus supradictis obtinere decernimus in persecutionē/venturis per ordines cunctarū vrbiū sed etiam iudicib⁹/qui superius neglixisse dura supplicia aduersātibus iferre mōstrātur. Omnes ergo supradicte fidei homousiou erroribus iplicatis/que cūcta predānata est ꝯcilio tantorū numero sacerdotū: vniuersis rebus supradictis & ꝯtractibus precipim⁹ abstinere. Quod nichil sibi nouerint esse ꝑmissum: sed vniuersos similis pena maneat & stringat/si ad verā religionem (quā veneramur & colimus) intra diem kł. Iuniarū anni octaui regni nostri conuersi non fuerint. Diem aūt prestitutum a deo pietas nostra cōstituit: vt ꝯdānantibus errorē idulgētia nō negetur/& obstinatos aios supplicia digna coerceāt. Qui aūt in eodē errore ꝑmāserint/seu dom⁹ nostre occupent militiā / seu forsitan diuersis titulis necessitatibusq̨ prepositi ꝓ gradib⁹ suis declarata superius mulctarū illationes cogantur excipere/nichil valituris que forsitā per subreptionē queq̄ talium cōtingit ꝓmoueri. In priuatos etiam vel cuiuscūq̨ gradus personas/hoc nostra ꝓmulgatio ꝑcipit obseruādum. quod circa tales supradictis legibus videbatur expressum vt pene cōgrue subderētur. Iudices aūt prouinciarū qđ statutū est negligētes/exeq̄: superiori feriri sententia iudicii. Illi qui a rege fuerāt destinati festinabāt extorquere epis sacramentū. Tunc btī viri Hortolanus & Florentianus epī pro oibus & cū oibus dixerūt. Nūquid aialia irrationalia nos sum⁹/nesciētes vt qđ cartha ꝯtineat facile aut temere iurem⁹? Accelerauerūt quoq̨ illi a rege destinati scripture eis ꝓpalare tenorem

Hortolanus. Florentianus.

qui huiusmodi sermonib9 fuerat colorat9. Sic eni calum-
niosa series ptinebat. Iurate si post obitu dni nostri regis
eius filium hilderith desideratis esse rege/ vel si nullus ve- Hilderith
strum ad regione transmarina epl'as diriget. Qui si sacra-
metum huius rei dederitis restituet vos eccl'is vestris. Co
gitauit tunc multoru pia simplicitas (etia cotra phibitio
ne diuina) sacrametum dare: ne dei popul9 in posterum
diceret/ quod iudicio sacerdotu/ qui iurare noluerut/ no
fuerunt eccl'ie restitute. Alii quoq epi sentietes dolu frau
dis nequaq iurare voluerunt: dicetes/ phibitu fuisse eua
gelica authoritate ipo dno dicete. No iurabitis in toto.
Quib9 ministri regis. Secedat i pte inqunt q iurare dispo
nunt. Qui cum secederent/ notarii scribebat qd quisq di
ceret: & ex qua ciuitate fuisset similiter factu est illis q non
iurauerut. Statimq pars vtraq custodie macipatur post
modum vero fraus que celabatur apparuit iuratibus di-
ctum est. Quia cotra pceptum euangelii iurare voluistis/
iussit rex vt ciuitates atq eccl'ias vestras nuq videatis: sed
relegati colonias iure ad excolendum agru accipiatis. ita
tame vt no psallatis neq oretis aut ad legendum codice
manibus gestetis/ no baptizetis neq ordinetis aut aliqué
recosiliare psumatis. Similiter no iuratib9 ait. Quia regnu
filii dni nostri no optatis idcirco iurare noluistis. Ob qua
causam iussi estis in corsicana insulam relegari/ vt ligna
pfutura nauib9 incidatis. Addidit itaq bestia illa sangui
ne sitiens innocetum: epis (nec dum i exilium directis) per
vniuersas affricane terre puincias vno tpe tortores cru
delissimos destinare vt nulla remasisset domus vel locus
vbi no fuisset vlulatus & luctus/ vt nulli etati nullo pce
retur sexui: nisi illis q eorum succumberet voluntati: hos
fustibus illos suspedio/ alios ignibus cocremabant. Mu-
lieres & precipue nobiles ptra iura nature nudas oino in
facie publica cruciabat. Ex quibus vna nostra Dionysia Dionysia

rursum ac breuiter noiabo. Cũ videret eam nõ solũ auda cem esse sed etiã matronis ceteris pulchriorẽ: ipam primo iussi sunt fustib⁹ expoliatã aptare. Que cũ pateretur dice retq3 de deo sum secura/ qualiter libet cruciate/ verecũda tñ mẽbra nolite nudare: ampli⁹ illi magis furẽtes celsiori loco vestimẽtis exutã consistunt spectaculũ eã omnibus faciẽtes. Que inter ictus virgarũ/ dum riuuli sanguinis to to iã corpore fluitarent: libera voce dicebat. Ministri dia boli qđ opprobrium meũ facere cõputatis/ ipa laus mea est. Et quia esset scripturarũ diuinarũ sciẽtia plena/ apta tis arctata penis/ & ipa iam martir/ alios ad martiriũ con fortabat. Que suo sctõ exemplo pene vniuersam suã pa triã liberauit. Que cũ suum vnicũ filium adhuc tenere eta tis/ & delicatum timore penarũ formidolosum cõspice ret: verberãs eum nutibus oculorũ/ & icrepãs authori tate eterna ita cõfortauit/ vt matre multo fortior redde retur. Cui iter crudelia verbera cõstituto ita dicebat. Me mẽto fili mi qa in noie trinitatis/ i matre catholica bapti ʒati sumus. Non perdam⁹ indumentũ nostre salutis/ ne veniens inuitator vestẽ nõ inueniat nuptialẽ/ & dicat mi nistris. Mittite i tenebras exteriores: vbi erit fletus oculo rum & stridor dẽtium. illa pena timenda est que nunq̃ fi nitur & illa desiderãda vitã que sp habetur. Talib⁹ itaq3 filiuʒ solidans verbis/ velociter martirẽ fecit; venerabilis

Maioric⁹ adolescẽs (maioricus noie) in certamie ꝓfessiõis spũi red dẽs/ cursum palmiferuʒ ꝯsummauit. Amplexãsq3 illa ho stiã suam/ quãtuʒ potuit vocib⁹ dño grãs agẽs/ ad gau dium spei future i sua domo maluit sepelire. vt quotiens sup sepulchrum ei⁹ trinitati pces effundat alienã se a filio nunq̃ eẽ ꝯfidat. Quãti igitur p eã in illa ciuitate (vt fati su mus) acquisiti sunt deo/ lõgum est enarrare. Nã etiã ger

Datiua. Leoncia. mana noie datiua/ atq3 leoncia filia scti germani epi / co

gnatusq; datiue venerabilis emilius medicus / religiosus quoq; tertius trinitatis cōfessione preclarus / vel sibi densis bonifacius quāta pertulerunt / qualibusq; cruciatibus euisscerate / vl' viscerati sunt: qui valet ex ordine dicat. Seruus quoq; tuburbitane ciuitatis Maior⁹ generosi & nobilis viri: p Christo quas pertulerit quis explicet penas? Qui post cedes inumerabilium fustium / trocheis frequētibus / eleuatus: dum totā per vrbem penderet nunc i sublime sublatus / ictu celeri demissus iterum canabinis super silices platearum pondere corporis veniens / vt lapis sup lapides corruebat. sed & sepius tractum & lapidibus acutissimis defricatum / vt cutibus separatis pelles corporis de latcribus videres / & ventre pendere. Iste iam temporibus Geyserici nō valde dissimilia pertulerat / ne amici cuiusdā sui secreta nudaret. Quāto magis nunc in sue fidei sacramenta muniretur. & si homini gratis fideliter exhibuit fidem: quātum illi debuit qui redditurus est pro fide mercedem. In ciuitate vero Culusitana non valeo que gesta sunt nunciare / quia & ipsam q̄titatem martirum vel etiam cōfessorum impossibile est homini supputare. vbi quedam matrona auctrix sui nominis Victoria / in conspectu vulgi cū ꝯtinuato suspendio cōcremaretur: a marito perdito / filiis presentibus / taliter rogabatur. Quid pateris coniunx? Si me despicis / vel horum quos genuisti miserere impia paruulorum. quare obliuisceris vteri tui / & pro nichilo ducis quos cum gemitu peperisti? vbi sūt federa ꝯiugalis amoris / vt'societatis vincula? vbi q̄ inter nos dudū honestatis iure tabule ꝯscripte fuerūt? Respice queso filios ac maritum & regie iussionis festina implere preceptum: vt iminentia adhuc tormenta lucreris simul & michi doneris / & liberis nostris. Sed illa nec filiorum fletus nec serpētis audiens blandimēta affectum

Emilius.
Bonifacius.
Maiorus.
Culusitana.
Victoria.

oculorum altius eleuans a terra: mūdum cū suis desideriis cōtemnebat. Quā cum iam cōtinuato suspēdio auulsis humeris etiā qui cruciabant cōspicerēt mortuā: deposuerunt/prorsus omni parte examinatā. Que postea retulit quādam sibi virginē astitisse/atq; tetigisse membra singula & illico fuisse saluatā. Qualiter autē Adrumitane ciuitatis ciuē Victorianū tunc procōsulem Carthaginis ꝓ dicere nescio deficiētib⁹ verbis: quo in africe ptibus nullus ditior fuit. Qui etiā apud impium regē pro rebus semper sibi cōmissis fidelissimus habebatur: mādatur ei a rege familiariter diciturq; / ꝙ eū habiturus esset pre oibus/ si ei⁹ precepto facilē cōmodasset assensū. Sed ille vir dei missis ad se tale dedit cum fiducia magna respōsum: secur⁹ ego sum de Christo deo & dn̄o meo/ hec regi dicatis. Subrigat ignibus/ adigat bestiis/ excruciet oim̄ tormētoruȝ generibus: si cessero frustra sum in ecclia catholica baptizatus. Nā si hec pn̄s vita sola fuisset/ & aliā que vera est nō sperarem⁹ eternam/ nec ita fecissem: vt modicū atq; tpaliter gloriaret & ingratus existerem/ qui suā fidem michi cōtulit creatori. Ad quod tyrānus excitatus quātorū tormētorum & quātis eum afflixerit penis / human⁹ sermo nō poterit explicare. Qui trepudiās feliciterq; ꝯsummās martyrialē coronā accepit. Apud tambadēseȝ quoq; ciuitatē gesta quis queat certamia martirū explicare: vbi duo germani aquasır egiēsis ciuitatis/ sibi securi de dn̄o/ iuicē iurauerūt: vt rogarent tortores/ vt vna pena pariq; supplicio torquerētur. Et dum primo suspēdio molibus lapidum pedibus alligatis/ tota die penderēt: vnus illoruȝ petiuit se deponi/ & sibi inducias dari. Cuius frater ali⁹ metuens ne fidē negaret/ et de suspēdio clamabat. Noli noli frater nō ita iurauimus Christo Accusabo te cū an̄ thronum eius terribilem venerimus / qa super corpus & sanguinem eius iuramus/ vt pro eo inuicē patiamur. Ista di-

cens & alia cōfortauit germanū ad preliū passionis. Qui clamās ingēti voce dicebat. Adicite suppliciis quibus vultis & penis Christianos arctare crudelib⁹: qđ frater me⁹ facturus est hoc etiā ego. Quātis iam laminis adusti sunt ignitis/quibusue singuli exarati/quib⁹ cruciatibus torti/ ipa res docet: ꝙ eos ipi tortores a sua facie proiecerunt/ dicētes. Istos imitatur vniuersus populus vt nullus ad nostram religionē penitus cōuertatur. Et precipue qa nulli liuores/nulla penarum vestigia/in eis penitus videbātur. In tipasensi vere qđ gestū est mauritanie maioris ciuitate/ ad laudē dei festinem⁹ dū sue ciuitati arrianuꝫ epm ex notario arile/ad ꝑdendas animas ordinatū vidissent: omnis simul ciuitas enectione valde ꝓxima ad hispaniā cōfugit relictis paucissimis / qui aditū non inuenerāt nauigandi. Quos arrianorum epus primo blādimētis/ postea minis cōpellere cepit/ vt eos faceret arrianos: sꝫ fortes in dño/ nō solum suadētis insaniā irriserunt/verū etiam publice mysteria diuina i domo vna cōgregati celebrare ceperūt. Qđ ille cognoscēs/relationē occulte Carthagini aduers⁹ eos dixerit. Que cū regi innotuisset comitē quēdā cum iracūdia dirigēs/precepit vt in medio foro ꝯgregata illuc omni prouītia liguas eis & man⁹ dexteras radicitus absci disset. Et spū sancto prestāte ita locuti sunt & loquūtur/ quomodo ātea loquebātur. Sed si qs incredul⁹ esse voluerit pergat nunc cōstantinopolim & ibi reperiet vnum de illis/subdyaconū reparatū sermōes politos sine vlla offēsione loquētem. Ob quā causam venerabilis nimis in palatio Zenonis imperatoris habetur. Et precipue regina mira eum reuerētia veneratur. Sed quis cōgruo sermone possit exequi/aut coaceruare diuersitates penaruꝫ/quas ex iussu regis sui etiā ipi vādali i suos hoies exercuerūt: In ipa q̄ gesta sūt carthagine si nitatur scriptor singulatim astruere/etiā sine ornatu sermōis nec ipa noia tormētoꝝ zenon.

rũ poterit dicere. Que res hodie cuiq; ppoſita in pmptu demõſtratur. Nã alios ſine manib⁹/alios ſine ocłis/alios abſq; pedib⁹/alios truncatos naribus auribuſq; intẽdas: alioſq; videas nimio ſuſpendio ſpatulis auulſis/caput qđ eminere ſolebat in medio ſcapularũ fuiſſe demerſum. dũ iugiter in altis edib⁹ ſuſpẽdio cruciãtes/ipulſione manuũ funibus agitatis/p vacuum aerẽ huc atq; illuc faciebãt vagari pẽdentes: nõnulli diſruptis funib⁹ de illa altitudine ſuſpẽſionis ictu valido corruerunt & plurimi arcẽ cerebri cum ocłis amiſerunt. alii cõfractis oſſib⁹ ſpm̃ cõtinuo reddiderũt alii poſt paululũ exalauerunt. Sed q hoc fabuloſum putat: Auiñ zenonis legatum iterroget. Cuius pñtia precipue geſta ſunt/illa ſcʒ cauſa/ qua veniẽs carthagini ſeſe p defenſiõe eccłiarũ catholicarum veniſſe iactabat: vt & illi oſtẽderet tyrãn⁹/nemĩnẽ ſe formidare. Illis plateis vicis plures tortores & crudeliores ſtatuit in qbus legatis moris eſt aſcẽdẽdo ad palaciũ & deſcẽdendo tranſire: ad opprobrium ipſius reipublice/& noſtri iã deficiẽtis tpis fecem. Tũc igitur & qdã vxor cuiuſdã cellariti regis noie dagilli/(qui tpibus geyſerici multotiẽs iã confeſſor extiterat) matrona nobilis ac delicata: flagellis & fuſtib⁹ oino debilitata/exilio arido & inuio relegatur. vbi null⁹ hoim forte cõſolationis gratia veniẽdi haberet acceſſum reliquẽs cum gaudio domi maritum ſimul & filium. Cui poſtea oblatum eſſe dicitur/ vt mitiori heremo trãſlata frueretur ſi vellet ſolatio ſociorum: illa vero ingens ſibi adeſſe credens gaudium vbi nullum humanũ haberet cõſolationis affectum ne fieret ſupplicauit. Tunc etiam Eugenio paſtore iã in exilio cõſtituto/vniuerſ⁹ clerus eccłie carthaginis cede inediaq; macerat⁹: fere quingẽti vel amplius (inter quos q̃plurimi erant lectores ifantuli) gaudẽtes in dño procul exilio crudeli traduntur. ſed libertatem tunc dñi media vrbe ederentur mirite diaconi ceteris liberiorem tacere nõ debeo. Fuit quidẽ epidophorus noie/

Amus.

Dagillus.

Eugeni⁹.

nimiũ crudelis & ferus cui fuerat delegatum mẽbra confessorũ Christi suppliciis grassãtibus laniare. hic eñ fuerat apud nos dudũ in ecclesia fausti baptizatus: quẽ mirita venerabilis diaconus de alueo fontis susceperat / generatũ. postea vero dum apostataret tãte extitit feritatis in ecclesiã dei / vt superior omibus executor psecutionis fuisset inuẽtus. Quid multa? dum pmo presbiteri suppliciis macerãdi ordine citarẽtur / primo post archidiaconũ salutarem / aptatur penis memoratus mirita: fuit eñ scđs in officio ministrorũ. q cũ epidophoro sedẽte & fremẽte honorabilis senior cepisset extẽdi / priusq̃ excruciaretur: clam forte nesciẽtibus cunctis / illa quib9 eum suscipiẽs de fonte dudum texerat sabana / baiulabat. qbus vẽtilatis simulq; in ostẽsiõe cunctis extentis: his verbis totã ad fletũ & lachrimas dicit pmouisse ciuitatẽ. hec sũt linteamia elpidofore minister errãs erroris / q̃ te accusabũt dũ maiestas venerit iudicãtis. Custodiẽt diligẽtia mea ad testioniũ tue pditiõis / ad mergẽdũ te in abyssũ putei sulfurãtis: hec te imaculatũ cixerũt de fõte surgẽtẽ / hec te acri9 psequentur flãmãtẽ gehẽnã cũ ceteris possidere. Quia iduisti te maledictiõe / sicut vestimẽtũ: scindẽs atq; amittẽs veri baptismatis & fidei sacrm. Quid facturus es miser / cũ serui pr̃is familias ad cenã regiã ɔgregare cepint iuitatos? Tũc te aliqñ vocatũ terribiliter idignat9 exutũ stola rex cõspiciẽs nuptiali / dicet tibi. Amice quõ huc venenisti vestẽ nõ hñs nuptialẽ? Nõ video qđ cõtuli nõ cognosco qđ dedi pdiditi milicie clamidẽ / quã it ela virgineorũ mẽbrorũ gessi decẽ mẽsib9 texi: & tendicula crucis excudẽs aqua mũdaui / & purpurea mei sanguis decoraui. nõ ɔspicio vultũ signaculi mei: carecterẽ nõ video trinitatis talis iteresse nõ poterit epulis meis. Ligate eum manibus et pedibus suis funiculis: qui se ipm voluntarie separare voluit a catholicis fratribus suis. Ipe funes extẽdit continuatos i laqum / quibus & semetipsũ vinxit: & alios ne ad istud venirent

Epidoforus. Mirita.

cōuiuiū ipe diuit: iuxta semitā multis scādalū posuit quē nūc cū rubore ppetuo & dedecore sēpiterno/de cōuiuio meo pieci. hec & alia irrita dicēte igne cōsciētie ante ignē eternū obmutescens elpidophor⁹ torrebatur. Parātes igitur vniuersi dorsa sua verberib⁹/alacres ad exiliū pgūt: quib⁹ adhuc in itinere longioris vie cōstitutis destinantur (epis arrianorū suggerētib⁹) hoīes imisericordes/ac violēti vt illd̄ qd̄ eis forte miseratio chrīstiana victui ptulerat p futurū/crudeliter auferret: qñ vnusq̄sq̧ eorū libēti⁹ forte cātabat. Nud⁹ exiui de vtero mrīs mee/nud⁹ etiā me opt; ad exiliū pgere. Quia dn̄s nouit esuriētib⁹ cibū porrigere & in deserto vestire Nā & vādali duo sub geyserico sepi⁹ cōfessores/cōmitāte matre/cōtēptis oīb⁹ diuitiis suis/cū eisdē clericis ad exiliū prexerūt. De multitudine aūt pgentiū cōfessorū (id est ecclie carthaginis clericorū) suggerēte quodā ex lectore Theucorio pdito quos ille nouerat vocales strenuos atq̧ aptos modulis cātilene designatiōe sua debere dicit duodeci infātulos separi: quos ipe dū catholicus esset tunc discipulos habuit. Stati illo suggerēte sub festinatione/viri mittūtur & barbarico furore bissenus numerus puerorū de itinere reuocatur: segregantur corpore/nō spū a grege sanctoru;. Qui timētes precipitiū cū suspiriis lacrimarū ne diuellerētur cōstringebāt manibus genua sociorū Quos violētia tn̄ heretica minacib⁹ seperās gladiis carthagini reuocat. Sed dum cū eis quasi tali etate nō blāditiis ageretur supiores suis iuenti sunt annis. Et ne obdormirēt i mortē/lucernā sibi euāgelici lumis accēderūt. Indignātur ob hoc grauiter arriani/& se supatos a pueris erubescūt. vnde accēsi subdi itereu; fustib⁹ iubētur/quos iā ante paucissimos dies variis verberib⁹ dissipa rant: iprimūtur vulnerib⁹ vulnera/& rursū pena restaurata crudescit. Factum ē dn̄o pfortāte vt nec etas minor deficeret i dolore/& magis anim⁹ cresceret roborat⁹ in fide

Theucarius.

Quos nūc carthago miro colit affectu & quasi duodecim apl'orum chorum cōspicit puerorum. vna degunt/simul vescuntur pariter psallunt simul indn̄o gl'iantur. Illis diebus & duo negotiatores Frumentius & alius Frumentius ipi eiusdē vrbis egregio martirio coronati sunt. Tūc & septē fratres(nō naturna sed gratia)simul in monasterio cōmanētes/cōfessiōis certamie expleto/īmarcessibilē puenerunt ad coronā. Id est liberat⁹/abba bonifaci⁹. dyaconus/rusticus subdyacon⁹/rogatus monachus/ & maximus monachus. Nā illo tp̄e crudeli⁹ arrianorū ep̄i pb̄ri clerı/q̄ rex & vandali seuiebāt. Nā ad psequēdu3 ep̄i cu3 suis clericis vbiq3 gladiis accīcti currebāt:sicut quidā ep̄s inter illos ceteris crudelior Anthoni⁹ noie/qui iā nepharia & icredibilia in nr̄is exercuit/vt narrari nō queāt. Fuit iste i quadē ciuitate ꝓxima heremo/q̄ tripolitane ꝓuīcie vicina est. Qui vt bestia isatiabilis/catholicorū sitiēs sanguinē:huc illucq3 ad rapiēdum rugiēs excurrebat. Nā impius hunericus sciens Anthonii ferocitatē/i ipis heremi ptibus voluit sc̄m̄ Eugeniū relegare. Quē dū custodiēdū Anthoni⁹ accepisset/ita eū acriori custodia cinxit/vt nullum ad eu3 introire permitteret:insup variis isidiarū atq3 penarū suppliciis extinguere cogitaret. S3 Eugenius sc̄tūs dum nostre psecutiōis defleret incōmoda/& aspitate cilicii senile attereret corp⁹/nudāq3 sup humū cubitās stratum sacris irrigaret ībribus lachrimarū/aliq̄n sensit ifestū paralisis morbū. Quo nūcio in gaudiū ꝯuersus arrian⁹ ꝑgit festin⁹ ad cubile exilii hois dei Et eū videret arcēte passione verū pōtificē balbutiētia verba ꝓducere:cogitauit simul extiguere quē supesse nolebat. Precepit acetū aspū nimisq3 acerrimū q̄reretur:qd' cum fuisset allatū/venerabilis senis recusātib⁹ & nolētib⁹ faucib⁹ ingerebat. Nam si cōmunis dn̄o in⁹q ad hoc venerat vt potaret/cū gustass3 noluit bibere:q̄tomagis iste seru⁹ & cōfessor fidelis oino

Frumēti⁹
Frumēti⁹
Anthoni.
Eugeni⁹.

nollet nisi heretica feritas igessisset. Ex quo aceto (ꝑ ferti
illi passioni noxio) morbus accepit augmētum: cui pietas
Christi misericorditer subueniēs/postea salutē exhibuit.
Alio aūt nr̄o ep̄o habetdeū Haberdeū similiter relegato
tamallunēsis ciuitatis/in qua Anthoniꝰ fuerat/quātū po
tuit infestari res ip̄a demonstrat. Nam cum diuersis eum
ꝑsecutióibꝰ affligeret/nec posset facere arrianū videretq́
christi militē semꝑ in cōfessione cōstantem (ꝑmiserat eñ
suis dicēs nisi eū nostre fecero religióis nō sum anthoniꝰ
At vbi in sua ꝑmissione minor inuētus est) suggerēte sibi
diabolo/cogitat aliud. Pedibus manibusq́ ligatis vincu
lis ingētibus arctat ep̄z. oreq́ obturato/ne lingua clama
ret aquā corpi (vt putabat) rebaptizatióis ꝑgit: q̄si vale
ret cōsciētiam ligare cuz corpore/aut nō aderat qui audit
gemitus cōpeditorum & cordis secreta rimatur. vel sepa
rare posset aqua mendax tante voluntatis ꝓpositum qđ
iam homo dei mittētibus lachrimis miserat legatum in ce
lum. Exuit statim viruz vinculis & tali quasi gaudēs pro
sequitur voce. Ecclesie frater habet deū noster Christianꝰ
effectus es. Cui haberdeū. Illa est impie anthoni mortis
dānatio / vbi voluntatis tenetur assentio. Ego fidei mee
tenax vocibus cōfitens crebris/qđ credo & credidi clamā
do defēdi. Sed & posteaq̄ cathenis vinxisti/& oris ianuā
oppilasti / in pretorio cordis violētie mee subscribētibus
angelis gesta: & lectitāda imꝑatori meo trāsmisi. Erat ge
neralis quidē ista violētia tyrānorum. Nā vandali ꝑ hac
re vbiq́ fuerāt destinati/vt trāseūtes itinera sacerdotibꝰ
suis adducerēt iugulādos. At vbi eos fallacisaque gladio
peremissent iudiciū eis ꝑditionis scriptura teste tradebāt:
ne alibi simili violētia traherētur. qa non licebat siue ꝑua
tis siue negotiatoribꝰ alicubi trāsire/nisi descriptā caracte
ris idicio suā a miseris ostēderet mortē. Quā reuelationē
Ioannes. seruo suo Ioāni oli iā ostēderat Christus vbi dixit. Nulli

licebit aliquid emere vel vendere nisi q habuerit caracterē bestie in frōte sua/& in manu sua. Nam & epi atq pbri illoru3 cum armatorū manu nocturnis tpibus vicos vel opida circuibāt/& sic despicatis postibus ianuarū/aquā gladiūq gestātes animarū pdones intrabāt. Et quos domi repererāt alios forte i lectulis soporatos igneo imbre atq fulmieo respgētes simonica vociferatiōe Christiāos suos ipi piter vocitabāt. vt ludū potius sue hereseos aquā q̄ religionē ostenderēt. In quo min⁹ capaces & ignaui impletum i se pollutiōis sacrilegiū imputabāt. Prudētiores vero nichil sibi qđ nolentibus atq dormiētibus ingestu3 est obesse gaudebāt. Nam & multi eadē hora cinerē suis capitibus iniecerunt/alii sese vel quia factum est cilicio lugubri texerunt/nōnulli ceno fetido linierunt/& linteamina violēter imposita pfida cōsciderunt/atq in laternis fetidisq locis manu fidei piecerunt. Tali violētia (nobis vidētibus) in carthagine filius cuiusdā nobilis/ānorū circiter septē iussu cyrile a parētibus sepatus ē: sine verecūdia matronali/ mr̄e solutis crinibus post raptores tota vrbe currēte: ac clamāte (vt poterat) Christian⁹ sū pscām̄ stephanu3 xpian⁹ su3. Cui & os obturātes/insontē ifantiā i suū gurgitē demersere. Ita & de medici filiis venerabilis liberati/fcām̄ esse pbat. Nā iussu regis cū vxore & liberis ad exiliū mitti iubetur/cogitauit ipietas arriana a pētib⁹ puulos filios separe: si posset p pietatis affectū virtutē pternere genitoris. Disiūgunt a pētib⁹ tenera pignora filiorū. Qui cum vellet liberat⁹ lachrimas mittere / auctoritate vxoris icrepat⁹/i ipo meatu exit⁹ sui illico lachrīe siccate sūt. Ait em̄ & piunx. Et pter filios liberate pditur⁹ es aiam tuā: Cōputa eos nō fuisse natos. Nā & ipos sibi no vidicatur⁹ est christ⁹. Nōne vides eos clamātes & dicētes christiani sum⁹: S3 hec mulier q̄ i pspectu indicū egerit tacēdū nō ē. Nā cū ipa & marit⁹ (l3 seorsū) carceris tn̄ custodia tenerēt. Liberat⁹.

Ita se penitus nō viderent/mandatur mulier diciturq̧ illi. Solue iā duriciā tuā. Ecce vir tu⁹ paruit ipio regis/& noster christian⁹ fact⁹ est. Aitq̧ illa. videā illū & faciā & ego quod voluerit de⁹. Et ducta illa de carcere iuenit virū suū stantē cum igenti multitudine ꝓ tribunalibus cōnexū:& verum estimās quod finxerunt inimici: iniecta manu apprehendēs vestimēta eius gutturi ꝓxima/vidētibus oib⁹ suffocabat eū dicēs. Perdite & reprobe/gratia dei & mīa eius idigne/quare voluisti ad modicum gl̄iari/& ieternū perire? Quid tibi proderit aurum? Quid argētum? Nunqd liberabūt te de camino gehēne? Dixit & alia multa Cui marit⁹ respōdit. Quid pateris mulier? Quid tibi videtur? Aut quid forte de me audire potuisti? Ego in noie christi chatolic⁹ ꝑmaneo/nec aliqn̄ amittere potero/qđ teneo. vbi heritici mēdacii sui cōicii/& detecti/fallaciā suā colorare minime potuerunt. Et quia superi⁹ de violētia imanitatis eorum breuiter dixim⁹/hanc plurimi metuētes: alii se in speluncis/alii in desertis locis/viri vel femine nullo sibi cōscio sese claudebāt/& ibidē nulla ibi succurēte sustētatiōe ciborum/fame vel frigore victi/cōtritum & cōtribulatū spm̄ exhalabāt. Inter hec afflictiōis incōmoda/in

Cresconi⁹ uiolate secum fidei securitatē portātes. sic em̄ Cresconius presbiter mireitane ciuitatis/in spelunca quizensis mōtis repertus est: putrescēti iā solutus cadauere. Et qa de sctō habet deuz prefati iā sum⁹: peruenit ad carthaginē/adire cēsuit nephariuz regē/vt cōsciētiam suā (quā semp familiarē diuitatis habuit & amicā) etiā hoibus faceret manifestam. Nec em̄ retinere potuit Antonius ꝓpter verecūdiā suā. Offert impiissimo regi libellum i hac similiudine verborum. Quid queso iam cum ꝓuectis habetis? Quid cum eis quos exilio relegastis? quotidie diuinitatis substātiam abstulistis: ecclīs/patria/domibusq̧ ꝓuastis/sola autē remāsit aia/quā captiuare cōtēditis. O tempora. o mares.

vniuersus hec mũdus intelligit/& ipse qui psequitur videt Si fides dicitur quã tenes qd vere fidei mẽbra tantis psecutionib⁹ agitatis? qd vobis cũ exilio nostro? quid vobis cũ egenis in seculo/quorũ est vita semp in Christo? liceat saltẽ gaudere cõsortio bestiarũ eis quos abiecistis/a facie oim populorũ. Dũ hec & his similia põtifex dei dixisset scceleratus tyrãnus: hoc ei mãdasse phibet. Vade ad epos nostros & quod tibi dixerint sequere: quia ipsi habere huius rei cognoscũtur per oia potestatẽ. Sed neq̧ antõniũ hec res ab isania potuit reuocare/sciẽte se magis imperio regis/ob hoc multũ placere. Habet deũ vero eps/gaudẽs bono sciẽtie sue ad locũ exilii maluit remeare. ❡ Ea tẽpestate facta est incredibilis fames/& cepit africã totaʒ vna depopulatione vastare. Nullus tunc affuit ymber nulla prorsus gutta de celo pfluxit. Nec frustra sed iusto iudicio dei vt vbi psequẽtibus arrianis cenosi gurgitis aqua ignis & sulphuris buliebat: indulgentie celestis que semp aderat pluuia negaretur. Lurida remãserat terre facies ois Nõ vitis tegebatur estate pãpineis opacata virgultis/nõ sata respersa cultus cespitũ viridabat/nõ olea semp viridis foliisq̧ repleta iocundi decoris sui cõsuetum tegmen habebat/nõ pomorũ virgulta maturãte tellure gẽmas pduxerant florũ/postea fructus vt afferrẽt reddituras. Tristia fuere/tristiaq̧ oia & pars pestilẽtie & cladis africam cõfuderat oẽm. Non homibus/nõ iumẽtis/germinãtes herbe ediderat tellus oino vigorẽ. Aruerant dudũ currẽtis impetus pcipitati aluei/fluminum fontiũq̧ crispãtes perennitate subtracta pariter siccauerant vene. Oues & boues vniuerse insup & pecora campi/simulq̧ bestie siluarũ inedia cõsumẽte nusq̃ penitus visebãtur. Et vbi forte geminosus cespis humida tunc i valle locatus/pallentẽ poti⁹ q̃ virentẽ nascẽtis feni ceperat pferre colorẽ: Illico vrens & igneus flatus aderat/totum torrendo desiccãs.

Nota debitã p tyrãnide vindictam.

quia pulueruleꝺta tempestas / arido sub aere decoquens cuncta/omné nebulauerat locũ. Nullum gestum est tpe illo cõmerciũ/nullũ cespité terre iuuécis trahẽtibus scin dens vertit aratrũ. Quia nec boues superant/nec aratra vsq̃ oĩno remãserant. Sed & rusticorum manus alia interierat/& subinde q̃ forte superat iá sepulturá querebat. Et quia vrgẽte fame incõmodo neq; cõmercia (vt fati sumus) cõsuetudini/neq; cultura reddebatur debita terris: Iuuenũ senũ/adolescẽtium atq; adolescẽtularũ puerorũ etiá puellarũ/agmina simul & funera vbi poterant/quõ poterãt passim diffũdebãtur/circũeũtes oppida/vicos/vel singulas vrbes. Cõuersi eñi in arcũ prauũ & puersum/atq; irritantes deum ad aquas cõtradictiõis famé patiebãtur vt canes: nõ vt comederẽt pané sed vt infẽsam sentirent trinitaté quá negauerãt. Alii diffusi per cápos/alii secreta silue petebãt/antiquas radices herbarũ vel q̃sq̃lias aliquas ingrentes. Nõnulli cum domũ niterẽtur ingredi in ipso limite corruẽtes cateruatim fame debellãte cadebãt. Strata vero vel semite cadauerib⁹ replete exalãtiũ fetore mortuorũ gradiẽtes viuos ex oĩ parte necabãt. Nec deerant quotidie vbiq; expirãtium funera/& non fuerat virtus q̃ miseratiõis impẽderet sepulturá. Neq; eñi sufficiebãt ad sepeliẽdũ viui/fame dominãte: & ipi post paululũ morituri. Cupiebãt singuli libertaté suá filiorumq; suorũ/perpetue seruituti redigere & nõ poterãt iuenire. Mõtes & colles platee ciuitatũ vie vel semite vnum oib⁹ fecerãt sepulchrũ: q̃bus inedia depascẽs denegauerat victum. vãdali auté ipi quos & prius frequẽtia multarũ puinciarũ spolia & retẽtio africe pmo fecerat diuites/maiore magis inopia torquebãtur. Et q̃to sibi videbãtur seruorũ aggestione supbi/tãto amplius deficiebãt fame torquẽte defecti. Null⁹ filiũ/null⁹ cõiugé/null⁹ pprium tenuit seruũ: sz exiẽs vnusq̃sq; (nõ vbi voluit sz vbi valuit/

aut statim defecit vt nunq̃ oino rediret. vrgebatur infelix multitudo ad ipa3 vrbē carthaginē ꝯgregari/& dñ adhuc cateruati illic aiata cadauera cōfluerēt: vbi rex infandarū mortiū vidit strages/pelli vrbe oēs illico iubet/ne ꝯtagio deficientiū cōmune pararet etiā suis ipequoq3 sepulchrū. Suis ergo ꝓuinciis & domib⁹ singulos reuocari iubet/s3 nec erāt qui reuerterētur: dum qsq3 vtiq3 sepulturā suā in vultu portaret. Et cū idcirco forte rebaptizatoru3 ꝑditio potuit ꝓuenire/qa du3 ꝓmittitur ab arrianis pñtis trāsactio vite/nec illud obuenit: & mors sequēs ꝑniā scd'am ꝑuenit/in tm̄ sibi deuastās vindicauit fames dñm/vt loca nōnulla & admodu3 ppl'is habitatorib⁹ extinctis/alto nūc silētio parietib⁹ solis extātib⁹ cōquiescāt. Sed qd ego iā im moror i hoc qd' explicare nō queo? Nā si nunc supessēt/vel eis fari de rebus variis talibus licuisset & tulliane eloquētie fluuius siccaretur/& salustius elinguis oino remaneret. Et vt alienos indignos rei tāte pretereā/si cesariensis surgeret Eusebius/ad hoc opus nō esset idone⁹: aut eius trāslator grece facundie latineq3 floribus rufinus ornatus. Et quid multa nō Ambrosius nō Hieronym⁹/nec ipe noster sufficeret augustinus. Audite hec oms gentes aurib⁹ percipite oēs qui habitatis orbē: quiq3 terrigene & filii hoim simul in vnum diues & paup. Nōnulli q barbaros diligitis & eos in cōdēnatione vestra aliqñ laudastis discutite nomē & itelligite mores. Nunqd alio noie vocari poterāt/nisi vt barbari dicerētur? ferocitatis itaq3 vocabulu3 & crudelitatis & terroris possidētes. Quos quātiscūq3 munerib⁹ foueris/quātiscunq3 delinieris obseqis/illi aūt nesciūt alid' nisi iuidere romanis. Et quātū ad eorū attinet volūtatē/sp cupiūt splēdorē & gen⁹ romani nois nebulare. Nec vllū romanoru3 oino desiderāt viuire/& vbi adhuc noscūtur pcere subiectis/ad vtēdū seruiciis illorū pcunt. Nā nullū dilexere romanorū aliqñ. si disputare

Cicero. Salustius. Eusebius. Ambrosius. Hieronymus. Augustinus.

nitebatur de fide nobiscū barbara ferocitas/& heresis arriana rōnabiliter disputaret Sꝫ qn̄ tenuit rationē: qn̄ a pre deo deū seperat saluatorē: quare dolis & calūniis gerunt & velut spūs tempestatis ꝓcella sui furoris totū subuertere voluerunt: Si disputatio necessaria epalis/quare suspēdia quare ignes quare vngule simul & cruces: quare arrianorū sempiterna ꝓles cōtra innocētes genera talia tormētorum iuenit qualia nec ipse mezentius exquisiuit: Dimicauit cōtra innocētiā furoris cupiditas & auaritia crudelitatis: vt & animā perderet & substantiā arriperet. Si collatio desiderabatur quare rapine rerum alienaruꝫ nō tm̄ sacerdotum verū etiam oīm laicorū: Sed illi expoliati letati sunt & rapinā reruꝫ suarū cum gaudio susceperūt. Adsit iam queso omis etas/omīs sexus/omīsqꝫ condicio. Adsit obsecro oīs turba catholici nois/que gremio paterno toto orbe gestatur: que sola germanū cōmēdare nouit affectū. que didicit a Paulo magistro & gaudētibus conletari & cum lugētibus lamētari. Cōueniāt simul ad domū nostri doloris & paribus oculis fundamꝰ flumina lachrimarū/quia cause & fidei nostre vnū est negociū. Nullū volo mecū ad condolēdum hereticū cōuenire/qui forte cōcupiscit addere sup dolorē vulnerum meorū/& gratulatur quotidie malis meis. Nolo nolo nō ego extraneū sed fraternū hēre affectū. Nolo affectū filiorū alienorū quorū os locutū ē vanitatē & dextera eorū dextera iīqtatis/quia filii alieni sup mentiti sunt michi iueterauerunt & claudicauerunt a semitis suis/dicunt mihi quotidie vbi est deus tuus. Dum affligitur populꝰ precioso agni sanguine cōparatus/inter quorū opprobria ego ad flagella paratus nō desisto cātare dn̄o flagelato. Amouea me flagella tua quia defeci nō a fortitudine manus tue/sed a ꝑsecutione heresis arriane. Aduentāt michi oēs qui mecum angustū carpiunt iter/& ꝓpter verba labiorū dei vias custodiunt

Mezentiꝰ

Paulus.

duras & videāt si est dolor sicut dolor meus/qm̄ vinde-
miata sum i die furoris dn̄i. Aperuere super me os suum
oīs inimici mei sibilauerunt & fremuerunt dētibus suis.
Dixerunt deuorauimus eā/en ista est dies quā expectaba
mus inuenim⁹ vidimus. Adestote angeli dei mei q nunq̄
deestis cōstituti i ministerio vestro/ ꝑpter eos qui heredi
tatē capturi sūt salutis & videte africā totā dudū tantarū
ecclesiarum cuneis. fultā nunc ab oībus desolatā. Tātis
ordinibus sacerdotum ornatam sedentem viduam & ab
iectā: sacerdotes eius & seniores in desertis locis & in in-
sulis defecerunt/querēdo escas ad manducādum & non
inuenīunt. Cōsiderate & videte qa syon ciuitas dei facta
est vilis: facta ē quasi polluta mēstruis inter iīmicos suos.
manū suā misit hostis ad oīa desiderabilia eius quia vidit
gentes iuadere & ingredi atria sua: de quibus preceperas
ne introierent eccl'iam tuam. vie eius lugent eo quod ne-
mo cōueniat in die festo. Egressus est a facie eius omnis
decor eius/didicerūt vias asperas ambulare virgines & iu
uenes eius in aulis educati monasteriorū abierūt in capti-
uitatem maurorū. dum lapidib⁹ sancti eius dispergūtur/
non tantū in capitibus omniū platearuꝫ/sed etiā in locis
squallidis metallorū: dicite susceptori ei⁹ habētes fiduciā
supplicādi/quando tribulatur & vēter illius turbatus est
a fletu eius: quia sedet inter gentes & requiē non inuenit
nec est qui consoletur eam. Quesiui a patribus oriētis qui
simul cōtristaretur & non fuit & consolantē & non inue
ni: dum manducaret in esca sua fel & in siti sua potaretur
aceto. Sponsi & dn̄i sui passiones imitando / qui idcirco
passus est pro ea/vt sequatur vestigia eius. Deprecamini
patriarche de quorum stirpe generis nata est que nunc la
borat i terris. Orate sancti ꝓphete cognoscentes afflictā
quam antea vaticinando preconio cecinistis. Estote apo
stoli suffragatores eius quā vt congregaretis vniuersum

orbē ascēdentes in vobis dño vt equi velocissimi cursitastis. Precipue tu petre beate/quare siles ꝓ ouibus et agnis a cōi dño magna tibi cautela et sollicitudine cōmendatis? Tu scte Paule gētium magister/qui ab hierlm vsqꝫ illiricū predicasti euāgelium dei/agnosce quod vandali faciunt arriani/& filii tui gemunt lugēdo captiui. Vniuersiqꝫ ingemiscite scti simul ꝓ nobis apli: sed sum⁹ quia idignū vobis ꝓ nobis orare/qa ista q̄ venerīt nobis ad ꝓbationem nō quō sctis sed malis meritis supplicia debebātur. Sed et ꝓ malis orate iam filiis/qa & christ⁹ orauit etiā pro inimicis iudeis. Sufficiāt ad castigationē q̄ iuste illata sūt nobis. Iāiāqꝫ delinquētibus venia postuletur. dicatur angelo pcutiēti sufficit/iaꝫ cohibe manū tuā. Quis ignoret hec nobis ꝓbrorū nrōrum scelera ꝓcurasse: abertātib⁹ a mādatis dei & in lege eius volētibus ābulare. Sed ꝓstrati rogam⁹/vt nō spnatis vros miseros pctōres/p euꝫ q vos ad aplicuꝫ culmē ꝓuexit hūiles piscatores: Tenuit scelera tissim⁹ hunericus dñationē regni annis septē & mensibus decē meritorū suoruꝫ morte ꝯsummatus. Nā putrefact⁹ & buliēs vermib⁹/nō corpus sꝫ ptes corporis ei⁹ vidētur esse sepulte. Sed & ille legis date transgressor rex donatio nouarum heresium adueniēs quōdā vt asinus: in breuissimi morte periit.

Petrus. Paulus. Humeric⁹

Explicit liber tercius. Incipit liber quartus.

PRedicatur⁹ triūphos btōrū martiruū/ad enarrāda q̄ gesta sūt/auxiliū exposco diuinū: vt q illis ꝯstitit supandi victoriā/michi idigno & imerito ꝯtulacūqꝫ verborū porrigat ornamēta. Tūc etenī valebo q̄ desiderata sūt idicare/si ipi dignātur ꝓ me misero dño supplicare. Septim⁹ nāqꝫ agebatur ann⁹ crudelissimi atqꝫ ipiissimi regis hunerici/& ecce ātiqu⁹ hostis veternosus vtiqꝫ anguis/trisulci lingua venena vibrans/cirila quodā arrianitarū epo ministro vs⁹ est: subuertēs &

Cyrila.

obtinẽs aiꝫ regis cruẽti/ vt ita suaderet/ nõ posse eũ paca
tum atq̃ lõgeuum obtinere regnũ/ nisi nomẽ pderet ino
cẽtiuꝫ. Qui tñ dei iudicio post nõ mltos dies turpissima
morte puenit⁹: scatẽs vermib⁹ expirauit. Insectari cepit ore
cruẽto oẽꝫ catholicorũ mltitudinẽ que p totã puĩciã afri
canã imodũ (sicut pdictũ est abrahe priarche) harene ma Abrahã
ris fuerat multiplicata: vt etiã rebaptisatiõis sauciaret ma
chera. atq̃ stollã illã singularis & puri baptismatis/ quaꝫ
xp̃s viuo sue carnis purificãs plo exp̃mẽs crucis/ fecerat
dealbatã tetre nigredinis turparet illuue sorduleta. Acci-
piẽs quoq̃ tyrãnus (vt erat docilis & fer⁹) serpẽtinã sug-
gestionẽ/ feralib⁹ edictis vno tp̃e totã cepit africã cõmo-
uere. Primo sacerdocuꝫ et ministroruꝫ copiosissimã & ma-
ximã turbã/ in longinqs & extremis regionib⁹ exilio cru-
deli detrusit. Quib⁹ bis acutum gen⁹ frumẽti (qd iumẽtis
solum edere ꝯcessuꝫ est) nequaq̃ idustria molaruꝫ/ sꝫ ma
nẽte furfuris cortice/ loricatum p miseratiõe dari pcepit.
Postea vero crescẽte ipietatis isania/ etiã hoc auferri cru-
delissim⁹ impauit/ post modicũ quoq̃ tp̃is vniuersas simĩr
ecclias piudicatis venerabilib⁹ portis/ cementis ingẽtibus
claudi mãdauit. Vniuersa naq̃ monasteria virorũ vĩ puel
larum sc̃tarum gentib⁹. i. mauris cum hitatoribus donari
pcepit. Vn⁹ fuit oibus eiulat⁹/ vnus p christo moriẽdi in
teger & plen⁹ affect⁹. Paria currebãt flumina lachrimarũ
q̃a pmiserat dñs cibari eos pane lachrimarũ & potari eos
in lachrimis i mẽsura: aut forsitã sine mẽsura. Et si repta
est exiẽs de archa/ ihians cadauerib⁹ mortuis/ ps aliq̃ peñ
tiuꝫ coruorũ maior ẽ tñ in noie trinitatis numer⁹ feliciuꝫ
colũbarũ. q̃ti nobiles et optimi viri ãpli et lati cespitis dñi
terrã celo ꝯmutauere: et sibĩ corp⁹ cuꝫ substãtia tradiderũt:
atq̃ delicate & nobilissime femie (ꝯtra verecũdiã nature)
spectãte vulgo virgis cese variisq̃ tormẽtis cruciate/ victo
rie trophea portarũt: quãti infãtuli irridẽtes edicta feralia

Bonifaci⁹ Serus. Rusticus. Liberatus Alba. Rogatus. Septūnus. Vindemias.

ante mūdum cōtempserc/priusq̄ in illecebrosam eius se mitā introirent. Tunc apprehēsi sunt septem fratresq̄tuȝ ad cōcordiam dn̄ice seruitutis in monasterio habitantes in vnū (quia bonū est & iocūdū habitare t fratres i vnuȝ) id est bonefacius dyaconus Serus subdyaconus Rustic⁹ subdyaconus liberat⁹/alba/Rogatus manachus/Septūnus monachus. In numero scȝ machabeorum/quos vna mater ecclesia catholica genuerat/& p viscera fontis eterne salubriter perpererat: de territorio capsensis ciuitatis/ cui prefuit sanctus vindanialis sacerdos egrius/ & christi fidelis antistes. qui acti ad vrbē carthaginēsem/primo eis in illecebrosis blandimētis serpēs voluit sibilare/ p mittēs honores caducos et diuitias ingentiū voluptatū necessario et regis amicicias vel alia multa que solent insipiētium animas (aucupāte dyabolo visco mūdiali) captare. Sȝ hec oīa milites christi ac si contagia respuerunt clamantes vno ore: vnus deus/vna fides/vnū baptismum. Nec poterit in nobis adiuuāte dn̄o iterari/quod in sancto euangelio preceptū est dari. Quia qui semel lotus est nō habet necesse iterū lauari quia mūdus est totus. Facite qđ vultis inferte penas corporibus nostris/melius tp̄alia admodū sufferre supplicia/q̄ eterna pati & subire tormenta. Habete quod p mittitis cum ipis diuitiis post paululū perituri/nobis vero nullus de postibus fontiū valebit euellere: quod in vno baptismate artifex trinitas dignata est titulare. Quid multa dū tali constantia diuinitus munirētur iussi sunt carcerali custodia mācipari. Et ita crudeli⁹ arctatis ferri ponderibus tenebrosis deputati sunt locis: vbi nulla miseratio arrideret leuitatis. Sed popul⁹ iste memorate vrbis i dn̄o semp fidelis/dato munere carcerariis die ac nocte christi martires frequētabat/& ita ab eis doctria et virtute fidei roborati: vt talia etiam ipsi p christi noīe plena delectatiōe ferre cuperēt/& capitulo p̄sequenti fa

cile supponerēt colla. Hoc aūt tyrānicas peruenit ad aures. Qui ebrietate furoris accensus iubet eos iauditis suppliciis adigi/& maioribus vinculis onerari. Nauēq̧ impe rat lignorū aridorū manipulis adimpleri/atq̧ in eadē oībus alligatis mediū pelagus igne supposito concremari. Eductisq̧ illis de custodia multitudo ppl'i dei/bellatores trinitatis q̄si agnos inocuos ad victimā deducebat/& rugientiū pondera cathenarū/quasi quedā monilia preuidebat:quia non fuerunt illa vincula/sed potius ornamēta. Incedebāt itaq̧ cum fiducia ad suppliciū quasi ad epulas cōcurrentes/vna voce p ambitus platearū dn̄o decātantes. Gloria in excelsis deo & in terra pax hoībus bone voluntatis. Votiua nobis hec dies est & omni solēnitate festiuior. Ecce nunc tp̄s acceptabile/ecce nūc dies salutis/quādo pro fide dn̄i dei nostri proferim⁹ preparatū supplicitū:ne amittamus acq̄site fidei indumentū. Sed & populi publica voce clamabant. Ne timeatis ppl'i dei neq̧ formidetis minas atq̧ terrores/preciū tribulationū:s3 potius moriamur p christo quō et ip̄e mortu⁹ est/redimēs nos precioso sanguine salutaris. Vnū tantū vehemēti conatu (qui iter eos infantulus videbatur) noīe maximū:cupiebant auctores malorū a sanctorū cōsortio separe dicētes/infantule quid festinas ad mortē/dimitte eos/isaniūt Sed audi cōsilium vt possis iuenire vite remediū:& tan.i regis adire palaciū. Tūc ille etate quidem puerili/senili tn̄ maturitate clamabat. Nemo me separat a sc̄tō patre meo abbate liberato & a fratrib⁹ meis qui me in monasterio nutrierūt. Cum ip̄is sum i timore dei ꝯuersatus/cum ip̄is desidero passionē sustinere & suscipere/cu3 q̄bus credo me & futurā gloriam inuenire. Nolite putare quia poteritis seducere pueritiā meā. Simul nos dn̄s septem voluit cōgregare/simul dignabitur oēs vno martyrio coronare Quō nēq̧ potuit perire de septenario illo nūero felicius

Maximus

chabeorum:ita etiam septenus numerus nostre cōgregationis/nullū inueniet detrimētum. Nam si negauero eū/ et ipe negabit me:quoniā ab ipo dictu3 est/qui negauerit me corā hominib9/negabo & ego eū corā patre meo qui est in celis. Et qui cōfessus fuerit corā fratrib9 confitebor & ego eum corā p̄re meo q est in celis. Educti itaq3 cu3 festinatiōe ad nauale suppliciū/ ꝑ voluntate infandi regis/ vel crudeliu3 ministrorū/extensis manib9 et pedibus eleuati potius ferātur q̄ ligati. Quo dum ignis fuisset lignis iniectus/statim impio diuino vidētibus cunctis extinctus est. Et du3 sepius renouaretur nutriētibus papulis / iterū atq3 iterū extinguebātur ignei globi flāmarū. Et cu3 inde magis tyrann9 furore simul esset & rubore repletus:iussit eos remoru3 vectibus enecari/& ita singulos in modum canum cerebris cōminutis extingui. Qui tali genere mortis debitu3 sp̄m̄ feliciter dn̄o reddiderunt/nec expauerūt linguis quatiētibus mortificari: quibus semꝑfuit omnis spes in ligno. Sed cum in mari venerabilia corpora iactarentur illico(qđ contra naturā est equoris)eadē hora illesa corpora pelagus littori reddere maturauit. Nec ausum fuit(vt moris est)triduana dilatione i ꝓfunda detinere/ ne p̄cepto dn̄ico minime paruisset. Ad quod miraculi genus & ipe tyrānus(licet in penitēs vt fertur)expauit. Gaudens autē que aderat multitudo corpora sanctoru3 martyrum diligēti tradidit sepulture. Preunte clero venerabi-

Dyacon9 li/carthaginēsis ecclesie/ vbi etiā & predicandi dyaconi iā

Mirita cōfessoris effecti salutaris / et mirite geruli reliquie adfuere:humate sunt igitur cum hymnis solēnibus Lyspane reliquie btē sctōrum i monasterio continguo basilice que dicitur celerine. & sic in ꝓfessiōe trinitatis btissimi martyres passi sūt/& speciosum cursum certamis sui(coronāte dn̄o)ꝑfecerunt:cui ē honor & glīa in scl'a seculorū Amē.

Explicit liber quartus. Incipit liber quītus.

Odie nos solitū deferre sermonē / bti cypriani natalicia festa cōpellunt: qs eñ possit tāti martiris silere virtutes: tacere gloriā: merita nō referre: nisi forte qui nunc meroris eius ꝓprie sedis amissiōe psentiūt: Nō ille victoriarū suarū modo agit in celestib⁹ sic triūphos / nō coronarū suarū supnis insulis sic potitur: vt nō laniati ppli / dispsi clerici / fugati sacerdotii / pdite castitatis / violati pudoris / polluti sanctuarii / altaris ꝓphanati / grāde vulnus cū ipsa viscerū suorū captiuitate deploret. Ipse ē qui & añ lapsos & ruinā suorū tali deflet affectu dicens. Et nos cū ꝓstratis fratrib⁹ ꝓstrauit affectus: Antistes pplm / pastor gregē / parēs patriā / martir fidem / nō sine magno dolore pquirit. Extingueretur barbarus / qa cinis habetur extinctus / ne teneret altaria pfidus: a quib⁹ fidelis lugetur exclusus / vel ex pte solaretur martirē solitudo. Cui vtiq obsecutor deerat si deuotus non epulabat / sacrilegus non instabat illusori. Hoc diximus fratres vt ꝓbaremus iterū pati martyrē / iterum martyrē tormēta sentire / iterū pro oibus carnifices sustinere: qui pro se & de se post tātas palmas fuerat iam securus. Tunc cesus semel capite / nūc quotidie ꝓpriis punitur in mēbris. Et quorum celebratur obsequis / eorum luctibus nunc tenetur astrictus. Sed in his oibus fratres erigamur ad dñm qui Iacemus ex nobis / nec desperationis extinguantur incōmodo qui spei sumus remediis christo viuificat saluati. Beatus cyprianus in deo & cū deo liber est: qui captiuus habetur in nobis. Et in supernis regnat / qui in terris hostibus videtur addictus. Adest sibi / nec nobis deest: pro peccatoribus apud iustum iudicē iustus patronus assistit. Apud pium regē innocēs aduocatus exorat. Domie quare tradidisti aduersariis domū tuam / inimicis hereditatē tuam: Cur prophanis sctā / cur munda / pollutis / & cur lupis agnos / cur tradis bestiis greges pastorū:

Cyprian⁹

...ipē pastor audacter appellat: cur rex exercitū sic ... tum hostili subiecerit ditioni. Dux strenuus cōueniēter inquirit / cur pfidis addixerit sic fideles. sacerdos martyrio pbatus i clamat / Ait etiā corporis sui causas dicēdo. Dñe cur sic mēbra q̄ te cōfessa sunt pass⁹ es captiuari: cur testē sanguinis quē tāto sublimaueras honore / tāto despectui reliquisti: At postremū et de nobis & de nostris quia tua sunt oīa fac sicut vis. Vbi est nomē tuū / vbi ē gloria tua / vbi est virtus tua: hec dicēdo gētes que te vt nos iuaderēt blasphemauerūt. Exurge q̄re obdormis dñe: exurge & ne repellas in finē. Redde tibi gloriā tuam / terrā tuā tuis redde / redde meis ossa mea / vt te triumphante / & hostes tui pereant / & nos i sedibus nr̄o ordine gaudeamus. Adest

Corneli⁹. et sanctus cornelius rome vrbis antistes / qui hoc eodēq; die passus in tali causa sociū non relinqt nō deserit in tali

Eugeni⁹. postulatione collegā. Eugenius carthaginēsis africe ciuitatis ep̄us & confessor publicus āmonitus ab henrerico vandalorū rege catholicā fidē exponere / & maxime verbi homousii pprietatem disserere / cū cōsensu oim africe & mauritanie & sardinie atq; corsice epōrū / cōfessorū: qui in catholica permāserunt: cōposuit librū fidei sanctarum scripturarū sententiis cōmunitū / & per collegas cōfessionis sue porrexit. Iam vero asportandus pro fidelis lingue remuneratiōe i exiliū: epistolas (velut āmonitorias fidei & vnius sacri / & cōseruādi baptismatis) quibus suis quasi pastor sollicitus dereliquit. Altercatiōes quoq; quas cū arrianorū presulibus / per internūcios habuit conscripsit: et relegēdas per maiorē domus eis transmisit. Similiter & preces pro quiete christianorū eidē (velut apolonias) obtulit. Viuere adhuc cyprianus ad cōfirmationē ecclesie di

Cyprian⁹ citur. Prestante dño nostro iesu christo qui cum deo pr̄e et spiritu sancto viuit & regnat per secula seculorum.

Explicit liber quintus Incipit liber sextus.

ARchadius filius theodosii cum fratre honorio annis.xiii. Gothi italiam:vandali atq; alani gallias aggrediuntur.honorius cum theodosio minore fratris sui filio annis.xv.habaricus rex gothorum romā inuasit partemq; ei⁹ cremauit icēdio.viii.kl'.septēbris anno cōditionis ei⁹.M.clxiiii.Sicin tercio die quam ingressus fuerat depdata vrbe egress⁹ est.Lucian⁹ pbr cui reuelauit de⁹ septimo honorii pncipis āno locū sepulchri & reliquiarū bti prothomartyris stephani/& gamalielis ac nicodemi qui in euāgelio & in actibus aplorū legūtur scripsit ipam reuelatiōnē greco sermōe/ad oim ecclīarū personaꝫ.Quā reuelationē auitus presbiter hō hispanus genere/in latinū vertit eloqum/& adiecta epl'a sua p orosiuꝫ pſbiterū occidētalib⁹ dedit.Qui etiā orosius ad loca scā perueniēs/quo eū augustin⁹ ad hieronimū pdiscēda aie ratione miserat/reliqas bti Stephani accepit/& in patriā reuersus pmus intulit occidēti. Hieronymus pſbiter obiit.xii.honorii āno pdie kl'.octobris āno etatis sue nonagesimo pmo. Theodosius iunior archadii fili⁹ annis. xiii. Valētinian⁹ iunior cōstantii filius/rauēne imperator creatur:Placidia mater eius augusta nuncupatur. Effera gēs vādalorū/alanorū/& gothorū ab hispanis africam transiens/oīa ferro flamma & rapinis simul & arriana impietate fedauit.Sed beatus augustin⁹ hypponēsis eps & oim doctor eximus ecclesiarū/ne ciuitatis sue ruinā videret/tercio obsessiōis eius mēse migrauit ad dnm.v.kl'. septēbris cū vixisset annis lxxvi.in clericatu aūt vel epatu annis.xl.complesset.Quo tēpore vandali carthaginē siciliā quoq; deleuere. Cuius captiuitatis paschasinus lilybitanus antistes/in epistola quaꝫ de ratione paschali pape leoni scripsit/meminit. Eudoxia vxor theodosii principis ab hierosolimis remeauit beatissimi stephani pmi martiris reliquias/que in basilicā sancti Laurētii posite vene

Lucianus. Honorius Stephan⁹ Gamaliel. Nicodemus. Orosius. Hieronymus. Theodosius. Valētinianus. Placidia. Augustinus. Paschas⁹ Eudoxia

Attila. rantur secum deferēs. Bella & attila fratres/multarumq̈ gentium reges illiricū/thraciāq̈ depopulati sunt. Martiniani & Valētiniani anno septimo heresis pelagiana brit-
German⁹ Lupus. tānorum turbat fidē. Qui a gallicanis episcopis auxilium querētes/germanuȝ antisiodorensis episcopum/& lupū trecassenū eque apostolice gratie antistites: fidei defensores/accipiunt. Confirmant antistites fidem verbo veritatis/simul & miraculorum signis. Sed & bellum saxorum pictorūq̈ aduersus britones eo tempore iunctis viribus susceptū/diuina virtute retundunt. Tum germanus ipse dux belli factus nō tube clangore/ sed clamore alleluya/ totus exercitus voce ad sydera leuato/hostes in fugā vertit imanes. Qui deinceps ad rauēnam perueniēs/& summa reuerentia a Valētiniano et placidia susceptus/migrauit ad christū. Corpus honorifico agmine comitantibus
Ethinis. virtutum operibus antisiodorum deferūt. Ethinis patricius magna occidētalis rei publice salus/& regis quōdam attila terror/a Valētiniano occiditur Tumq̈ hesperiū ce-
Leo. cidit regnuȝ/neq̈ hacten⁹ valuit rebellare. Leo ānis. xvii. hic prothomo calcedonēsi/per vniuersum orbem singulis orthodoxorū episcopis singulas consonantesq̈ misit epistolas: quid de eodem thomo sentirēt rescribi/sibi postulans. Quorū a deo consonantia de vera christi icarnatione suscepit rescripta: ac si vno tempore vnoq̈ dictante fuissent vniuersa cōscripta.
Zonon. Zonon autē ānis. xvii. Odo-
Odoacer. acer rex gothorum romā obtinuit. Quā ex eo tempore diutius eorum reges tenuere. Mortuo theoderico attria-
Theodoricus. rii filio: alius theodericus cognomento vasa/mergotorū suscepit regnum. Qui vtramq̈ magdoniam thessaliamq̈ depopulat⁹ est: & plurima regie ciuitatis loca igne suc-
Huneric⁹. cendens. Italiam quoq̈ infestus occupauit. Hunericus rex vandalorum arrianus in africa exulibus/diffugatisq̈ plusq̄ trecentis triginta quattuor episcopis catholicis/et

clesias eorum clausit/plebem'variis affecit suppliciis. Et quidam inumeris manus abscidens / linguas precidit nec tunc loquelam catholice cõfessionis eripere potuit. Anastasius annis.xvii. Transmũdus vandalorũ rex catholicas ecclesias clausit/& ducẽtos vigiti episcopos exilio sardiniam misit. Synnuacus papa inter molta ecclesiarũ/que vel opera a fundamẽtis creauit/vel prisca renouauit/ad beatũ Petrum & beatum Paulum & beatũ Laurentium/ pauperib⁹ habitacula construxit. Et omni anno per africã vel sardiniã episcopis(qui in exilio erant)pecunias & vestes ministrabat. Anastasius quia heresi fauens euthicetis catholicos insectat⁹ est/diuino fulmine periit. Iustinus senior annis.vii. Ioannes romane ecclesie pontifex constantinopolim veniens/ad portam que vocatur aurea:populorũ turbis ei occurrentibus/in conspectu omniũ roganti ceco lumen reddidit. Qui dum rediens rauennam venisset/Theodericus eum cum comitibus carceris afflictione pereunt: inuidia ductus quia catholice pietatis defensor Iustinus/cum honorifice suscepit. Quo anno & synnuachum patricium occiderat rauẽne. Et ipe auno sequẽte ibidem subita morte periit:succedẽte in regnum atha larico nepote eius. Heldericus vandalorũ rex episcopos ab exilio reuerti & ecclesias instaurare pcepit:post annos lxxiiii. heretice pphanatiois. Benedictus abbas virtutum gloria claruit/quas beatus papa Gregorius in libro dyalogorum scripsit. Iustinianus iustini ex sorore nepos annos.xxviii. Bilizarius patricius a Iustiniano in africã missus vandalorum gentem deleuit / carthago quoq3 anno excissionis sue vicesimo recepta est/pulsis deuictisq3 vandalis & getis:mero rege eorum capto constantinopolim q3 transmisso. Corp⁹ sancti anthonii monachi diuina reuelatione perfectum/alexandriam defertur:& in ecclesia beati baptiste Ioãnis humatur. Dyonisius paschales scri

Anastasi⁹
Trãsamũdus.
Synnuac⁹
Iuuinus.
Ioannes.
Theaudericus.
Athalaricus.
Helderic⁹
Bñdictus
Gregori⁹.
Iustinian⁹
Bilazari⁹.
Merus
S. Anthonius.
Dionysi⁹

bit circulos: incipientes ab anno dñice incarnationis quin gentesimo tricesimo secundo / qui est annus diocleciani. cc xlviii. Post consulatū lampadii/& horestis. Quo anno codex Iustinianus orbi promulgatus est victor quoque capuanus episcopus/librum de pascha scribens victori arguit errores.

¶ Finis persecutionis africe.

MC

